

LINKÖPINGS UNIVERSITET

Institutionen för kultur och kommunikation

Religionsvetenskap

Religionshistoria, uppsatskurs

Kurskod: 790G16

Vårterminen 2015

Christoffer Andersson

Mesopotamiens gudomligförklarade kungar

En undersökning av teologiska perspektiv på två gudomligförklarade kungar i
det forntida Mesopotamien

Handledare: Fredrik Gregorius

Examinator: Fredrik Gregorius

Sammanfattning

Ämnet för denna undersökning är de teologiska perspektiven runt två gudomligförklarade kungar i det forntida Mesopotamien, nämligen den gammalakkadiske kungen Naram-Sin (ca. 2254-2218 f.kr.) och den nysumeriske kungen Shulgi (ca. 2094-2047 f.kr.). De teologiska perspektiven behandlas här med hjälp av en induktionsbaserad historisk undersökning som utgår från vad olika forskare har skrivit i ämnet. Eftersom detta är en c-uppsats och det inte har varit möjligt att använda sig av primärkällor såsom arkeologiskt material och historiska källor på originalspråk så utgår denna undersökning uteslutande från forskningslitteratur.

Undersökningen består av tre delar, i de två första delarna behandlas de teologiska perspektiven på kungarna var för sig och i det tredje görs en jämförelse mellan perspektiven. Undersökningens upplägg ser ut på så sätt att först har det gjorts observationer av vad som står om de teologiska perspektiven på monarkerna i de olika forskarnas verk. Sedan har perspektiven brutits ner i olika delämnena och därefter har informationen om dem sorterats in i de olika delämnena. Utifrån detta försöker sedan undersökningen att skissa fram en bild av de teologiska perspektivens karaktär. Uppsatsens tyngdpunkt ligger framförallt på att peka på olika tendenser i de religiösa föreställningarna runt dem med avseende på vilka teman de kretsar kring. I undersökningen framkommer det att perspektiven är ganska spretiga och går i många olika riktningar och även att det finns skillnader och likheter i perspektiven mellan kungarna. Två teman som dock ofta återkommer är fruktbarhet och himlen.

Innehållsförteckning	sida
1. Inledning	5
1.1 Syfte och frågeställningar	5
1.2 Avgränsningar	5
1.3 Forskningsläget	7
1.3.1 Den assyriologiska disciplinen	7
1.3.2 Arkeologi	7
1.3.3 Historia	9
1.3.4 Gudomlig kungamakt	11
1.4 Källmaterialet	15
1.4.1 Arkeologiskt material	15
1.4.2 Historiskt material	18
1.5 Metod	20
1.6 Definitioner	24
2. Bakgrund	25
2.1 Översikt över det forntida Främre Orientens geografi och etniska grupper	25
2.2 Översikt över mesopotamisk historia	26
2.2.1 Tidigdynastisk tid (ca. 2900-2350 f.kr.)	26
2.2.2 Gammalakkadisk tid, akkadiska riket (ca. 2334-2193 f.kr.)	27
2.2.3 Nysumerisk tid, alt. Ur III (ca. 2112-2004 f.kr.)	29
2.3 Översikt över främre orientalisk religion	31
2.3.1 Mesopotamiska gudar	31
2.3.2 Perspektiv på himlen	32
2.3.3 Mesopotamisk religiös praxis	34
2.4 Översikt över den mesopotamiska kungamakten	34
3. Undersökning	35
3.1 Vilka religiösa föreställningar finns det kring de gudomligförklarade kungarna Naram-Sin och Shulgi?	35
3.1.1 Vilka religiösa föreställningar finns det kring Naram-Sin?	35
3.1.1.1 Naram-Sin och gudomlighetsmarkören	35
3.1.1.2 Naram-Sin och gudomligförklarings-texten	36
3.1.1.3 Naram-Sin och andra gudar	37
3.1.1.4 Naram-Sin i konsten	38
3.1.1.5 Naram-Sins titlar	41

3.1.1.6 Naram-Sin och arvsfrågan	42
3.1.2 Vilka religiösa föreställningar finns det kring Shulgi?	42
3.1.2.1 Shulgi och gudomlighetsmarkören	42
3.1.2.2 Shulgi och andra gudar	43
3.1.2.3 Shulgi och himlen	46
3.1.2.4 Shulgi och arvsfrågan	46
3.2 Vilka likheter och skillnader finns det i de religiösa föreställningarna kring Naram-Sin och Shulgi?	47
3.2.1 Naram-Sin, Shulgi och gudomlighetsmarkören	47
3.2.2 Andra gudar	48
3.2.3 Konst	49
3.2.4 Arvsfrågan	49
4. Analys	50
4.1 Slutsatser	58
5. Appendix	62
5.1 Tidslinje och karta	62
5.1.1 Tidslinje	62
5.1.2 Karta	63
5.2 Bilder	64
6. Referenslista	65

1. Inledning

Denna uppsats fokuserar på forntida mesopotamisk religion, närmare bestämt på teologiska perspektiv på gudomligförklarade kungar i det forntida Mesopotamien. Uppsatsens tyngdpunkt ligger på de teologiska perspektiven runt två gudomligförklarade kungar, nämligen den gammalakkadiske kungen Naram-Sin (ca. 2254-2218 f.kr.) och den nysumeriske kungen Shulgi (ca. 2094-2047 f.kr.). Att kungar i teologiska sammanhang kan anta rent gudomliga proportioner är något ganska ovanligt i det forntida Mesopotamien. Därför så är Naram-Sin och Shulgi i teologiskt hänseende två ganska udda fåglar bland de mesopotamiska kungarna. Att med exakthet slå fast teologiska föreställningar som fanns kring två enskilda individer som varit döda i mer än 4000 år är en om inte omöjlig så i alla fall en väldigt komplicerad uppgift, i synnerhet inom de ganska begränsade ramar som en c-uppsats erbjuder. Men det är inte heller där som ambitionsnivån i detta arbete ligger, ambitionerna med detta arbete består främst i att peka på olika tendenser i de teologiska perspektiven på monarkerna.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med detta arbete är att analysera gudomlig kungamakt i det forntida Mesopotamien i de fall kungarna konkret varit uttalat gudomligförklarade. För att kunna behandla detta syfte kommer ett antal delfrågor att behandlas i detta arbete.

- Vilka religiösa föreställningar finns det kring de gudomligförklarade kungarna Naram-Sin och Shulgi?
- Vilka likheter och skillnader finns det i de religiösa föreställningarna kring Naram-Sin och Shulgi?

1.2 Avgränsningar

Detta arbete ska behandla mesopotamisk religion, för detta har jag valt att göra några ämnesmässiga, geografiska och tidsmässiga avgränsningar. Vad gäller själva ämnet har jag valt att avgränsa uppsatsen till ett mer specifikt ämne, nämligen kungamaktens religiösa kopplingar. Detta är ett stort ämne, varför jag har valt att göra ytterligare avgränsningar. Arbetet kommer att behandla de gudomligförklarade kungarna. Anledningarna till detta är till att börja med att det är ett ganska specifikt och avgränsat ämne som enklare kan rymmas inom ramen för detta arbete. Vidare finns det vissa ämnesmässiga och tidsmässiga skäl som hänger ihop med detta, de kungar som blir aktuella ligger relativt nära varandra i tid och rent allmänt är dessa kungar ovanliga, vilket underlättar möjligheterna att undersöka dem inom ramen för

detta arbete. Samtidigt är dock kungarna lite väl många för att undersökningen ska kunna behandla alla ordentligt, därför har jag valt att fokusera på att undersöka noggrant två av kungarna. Kungarna som utvalts är till att börja med den gammalakkadiske kungen Naram-Sin (ca. 2254-2218 f.kr.). Vidare har jag valt den nysumeriske kungen Shulgi (ca. 2094-2047 f.kr.). Dessa två namn återkommer forskarna till ofta i dessa sammanhang, de är tydliga exempel på sakralt baserad kungamakt. Det finns också fler orsaker till att jag valt att analysera dessa två kungar. Såvitt jag kan se är Naram-Sin unik bland akkadiska kungar i detta avseende, eftersom det verkar som att det uteslutande är han som blev gudomligförklarad under den epoken. Vidare är han dessutom kronologiskt först när det gäller detta fenomen. När det gäller Shulgi har jag valt honom för att även han tycks vara ett viktigt exempel på fenomenet. Genom att det är två kungar som dessutom tillhör olika epoker kan de jämföras, vilket är ytterligare en punkt i uppsatsen. Jag har dock valt bort Shulgis efterkommande, de är visserligen också exempel på fenomenet, men att behandla alla blir för mycket inom ramen för detta arbete.¹

De tidsmässiga avgränsningarna som jag valt i detta arbete är således till två perioder, till att börja med så har jag valt den gammalakkadiska tiden (ca 2334-2193 f.kr.) och vidare så har jag valt den nysumeriska tiden (ca. 2112-2004 f.kr.). Anledningen till att just dessa perioder valts är för att de gudomligförklarade kungarna är knutna till just dessa specifika epoker. Jag vill dock påpeka för läsaren att själva undersökningen dock uteslutande kommer att fokusera på Naram-Sin och Shulgi, för de är denna uppsats studieobjekt. Däremot kommer epokerna behandlas i sin helhet i bakgrundsavsnittet, detta är för att kunna sätta in Naram-Sin och Shulgi i ett större sammanhang. I bakgrundsavsnittet kommer jag kort att behandla ytterligare en period, den tidigdynastiska tiden (ca. 2900-2350 f.kr.) vilken föregår de andra. Anledningen till detta är för att kunna sätta de epoker som arbetet ska fokusera på i ett större sammanhang. Politiskt är denna tidigare epok ganska annorlunda och på detta sätt försöker jag i bakgrundsavsnittet behandla kultursfärens utveckling i ett längre perspektiv.² Detta arbete kommer geografiskt att vara avgränsat till det forntida Mesopotamien. Området är geografiskt beläget kring floderna Eufrat och Tigris. Mesopotamien var koncentrerat framförallt till det område som utgör nuvarande Irak.³

¹ Black, Green 1992; 1998 s. 22, Michalowski 2008; 2012 s. 33-39 Nemet-Nejat, 2002 s. xix, 22-29, Schneider 2011 s. 22-25, 117-125, 141-142, Van de Mieroop 2004 s. 59-79, 281-282, Winter 2008; 2012 s. 75-78

² Black, Green 1992; 1998 s. 22, Bottéro 2004 s. 12-14, 18-20, Nemet-Nejat 2002 s. xix, 20-29, Schneider 2011 s. 21-25, Van de Mieroop 2004 s. 39-50, 53-57, 59-79, 281-282

³ Nemet-Nejat 2002 s. 11-15, Schneider 2011 s. 4, 19

1.3 Forskningsläget

1.3.1 Den assyriologiska disciplinen

Inledningsvis så går den disciplin som berör den kultursfär som detta arbete ska behandla under namnet ”assyriologi”. Till att börja med så är det delvis en historisk disciplin genom att den är som vetenskap orienterad delvis mot kultursfärens historiska aspekter. Vidare så är det delvis en lingvistisk disciplin genom att de språk som talades är ett centralt tema.⁴ Det forntida Mesopotamien är ett omfattande studieobjekt som innehåller många olika aspekter, var och en har varit föremål för forskning. Det finns mycket skrivet om Mesopotamien rent allmänt och om mer specifika delar av denna sfär. När det gäller mesopotamisk religion så är även det ett oerhört omfattande ämne med många olika aspekter, som det finns mycket forskning kring.⁵ En sådan aspekt är kungamakten och religionen. En sak som detta ämne bland annat tenderar att komma in på är de gudomligförklarade kungarna. Här finns det såvitt jag kan se inte lika mycket forskning som kring andra aspekter av det forntida Mesopotamien, även om forskning förvisso har bedrivits.⁶

1.3.2 Arkeologi

Jag kommer här att gå igenom olika grenar av studiet av denna kultursfär och sätta deras innehåll och deras långsiktiga utveckling under lupp.⁷ För att titta lite på arkeologins innehåll så är den baserad på studieobjekt av mer fysisk, konkret karaktär som exempelvis bosättningsstrukturer och föremål.⁸ Den arkeologiska forskningen kring denna kultursfär tog fart på allvar under 1800-talet e.kr. genom arkeologiska projekt i området.⁹ För att ge några exempel på enskilda personer som är aktuella i dessa sammanhang så kan särskilt nämnas Claudius James Rich, Paul Emile Botta och Austen Henry Layard.¹⁰ Situationen för den äldre arkeologin var friare, många moderna sofistikerade metoder saknades och därför hade arkeologerna mycket friare händer. Projekten antog ofta helt abnorma proportioner, så abnorma så att aktörerna kunde gräva ut städer totalt. Forskningen följde även ganska tendentiösa scheman då aktörerna exempelvis valde att studera lager i jorden som utifrån deras perspektiv var historiskt intressanta och i analogi med detta valde att ignorera senare lager. De valde även att ignorera perioders interna jordlager samt enskilda byggnaders interna

⁴ Nationalencyklopedin <http://www.ne.se/lt.tag.bibl.liu.se/lang/assyriologi> hämtad 2012-07-02

⁵ Se till exempel Nemet-Nejat 2002, Schneider 2011, Van de Mierop 2004

⁶ Brisch 2008; 2012 s. 1-11, Schneider 2011 s. 117-125

⁷ Se till exempel Gates 2005; 2007; 2009, Nemet-Nejat 2002 s. 1-10, Schneider 2011 s. 9-14, Snell 2005; 2007; 2009 b, Van de Mierop 2004 s. 1-16

⁸ Gates 2005; 2007; 2009 s. 65, Schneider 2011 s. 9-16

⁹ Schneider 2011 s. 10

¹⁰ Gates 2005; 2007; 2009 s. 66-67, Nemet-Nejat 2002 s. 2-4

jordlager. Fokus i arbetsprocessen låg på att fullständigt kartlägga städerna. Några detaljer som aktörerna fokuserade på i denna kartläggning var den statspolitiska elitens områden och särskilt fokus låg då på monument.¹¹ Den arkeologiska arbetsprocessens upplägg dikterades även mycket av forskarnas önskan till att använda arkeologin som ett verktyg till att återskapa historien och fylla ut vita fläckar i densamma. I analogi med detta fokuserade arkeologerna i denna arbetsprocess på stora städer som arkeologiska studieobjekt och sorterade bort mindre städer. Ytterligare en aspekt av detta upplägg var att arbetsprocessen organiserades efter att få fram studieobjektsmaterial av mer textlig karaktär.¹² Arkeologerna hade också mycket mer generöst med tid på sig.¹³ Det helhetsperspektiv på kultursfären och dess omgivning som den äldre arkeologiska forskningen skapade anses fortfarande vara korrekt av nuvarande forskningsläge.¹⁴

För att avancera framåt till den senaste femtioårsperioden så har situationen för arkeologisk forskning förändrats dels på grund av att premisserna för forskningen varit svårare, dels för att denna typ av aktiviteter organiserats efter andra teoretiska utgångspunkter.¹⁵ Aktörerna inom dagens arkeologiska forskning har mycket mindre generöst med tid på sig då de ofta är kopplade till universitetsvärlden. En annan företeelse av mer pedagogisk karaktär som forskningen orienterats allt mer mot är att ge studenter erfarenhet av denna typ av verksamhet. När det gäller tekniker har situationen gått till det bättre och många metoder har uppdaterats. Mängden deltagare har vuxit kolossalt och i huvudsak så är det dels många arbetsledare och dels deltagare i form av experter på områden av varierande karaktär som står för detta. Organisationen kring utgrävningar har dock som en konsekvens utvecklats i negativ riktning på vissa punkter, exempelvis när det gäller logi.¹⁶ Utgrävningarna har antagit mycket mindre proportioner och rent fysiskt organiserats efter små diken.¹⁷ Det finns också några yttre omständigheter som rent fysiskt hotar arkeologiska platser, som exempelvis utbyggnad av energiförsörjningen i form av vattenkraft och en allt växande industrisektor. Situationen ser alltså ut på så sätt att det i allt högre utsträckning är yttre omständigheter av sådana slag som styr var rent fysiskt arkeologisk verksamhet ska äga rum.¹⁸

Det har uppstått ett paradig i den akademiska världen som mer utgår från situationen för de breda folklagren. Arkeologisk verksamhet kring kultursfären och dess omgivning har

¹¹ Gates 2005; 2007; 2009 s. 66-68, Schneider 2011 s. 10-12

¹² Gates 2005; 2007; 2009 s. 66-67, Schneider 2011 s. 11

¹³ Gates 2005; 2007; 2009 s. 67

¹⁴ Gates 2005; 2007; 2009 s. 68

¹⁵ Gates 2005; 2007; 2009 s. 66-68, 72-75, Schneider 2011 s. 11-12

¹⁶ Gates 2005; 2007; 2009 s. 67, 72, Schneider 2011 s. 11-12

¹⁷ Gates 2005; 2007; 2009 s. 66, 72

¹⁸ Gates 2005; 2007; 2009 s. 72-73, Schneider 2011 s. 12

under inflytande av detta paradig orienterats mer mot att titta på människans fysiska och sociala existens.¹⁹

När det gäller den rent praktiska metodologin så har de fysiska arkeologiska utgrävningarna av större karaktär prioriterats ner. Den fysiska arkeologiska forskningen har istället baserats mer på rumsligt mer begränsade flerfas-sonderingar.²⁰ Det har också blivit allt mer populärt med metoder baserade på modern teknologi, såsom flygbaserad kartläggning. Verktyg av detta slag har potential till fullständiga geografiska helhetsperspektiv.²¹

1.3.3 Historia

För att ta upp några representativa namn bland de forskare inom den äldre Mesopotamien-forskningen som ägnade sig åt kultursfärens skriftsystem så kan exempelvis nämnas Carsten Niebuhr. Han studerade specifikt inskriptionsmaterial från en geografisk plats som heter Persepolis och producerade kopior av materialet. Denna geografiska plats är av persiskt ursprung och förutom att fornpersiska direkt figurerar här i materialet så går materialet även i andra språkliga riktningar. Materialet han producerade blev helt centralt för den språkvetenskapliga uppluckringen av de lokala kilskriftsbaserade skriftsystemen.²² Även Georg Friedrich Grotefend fokuserade på inskriptionsmaterialet från Persepolis och med viss teoretisk assistans från grekiska litterära källor kunde han här i begränsad utsträckning luckra upp fornpersiskan.²³ Henry Creswicke Rawlinson är dock definitivt det absolut tyngsta namnet under 1800-talet e.kr. Exempelvis kunde han i hög utsträckning teoretiskt luckra upp ett centralt språk från kultursfären, nämligen babyloniska.²⁴

Den mest populära arbetsprocessen som dominerar den historiska forskningen är utifrån vad Snell skriver den arbetsprocess som utgår från skriftligt material. Bland arbetsprocessens delmoment så är ett delmoment översättning. Det historiska sammanhanget är nästa delmoment, materialet måste i detta delmoment rotas i sitt respektive historiska sammanhang.²⁵ Dechiffreringen av de lokala forntida språken var en central faktor för framväxten av den historiska forskningen kring kultursfären och dess omgivningar. Forskningsmönstret har som en konsekvens påverkats av några olika språkvetenskapliga aspekter. En aspekt som påverkat forskningsmönstret är att uppluckringsprocessen av de lokala språken som process har en

¹⁹ Gates 2005; 2007; 2009 s. 66, 73, Schneider 2011 s. 11-12

²⁰ Gates 2005; 2007; 2009 s. 73

²¹ Gates 2005; 2007; 2009 s. 73-74

²² Nemet-Nejat 2002 s. 3

²³ Nemet-Nejat 2002 s. 3

²⁴ Nemet-Nejat 2002 s. 3-5

²⁵ Snell 2005; 2007; 2009 b, s. 110

väldigt successiv karaktär. Arbetsprocessen måste enligt Snell som en konsekvens organiseras genom att nytt material kan studeras först då det frilagts och klivit in på forskningens arena. En annan aspekt är att forskningen om de lokala språken är full av vita fläckar och måste konstant uppdateras. Ytterligare en omständighet är att det finns ett osäkerhetsmoment i form av nytt material som teoretiskt kan existera och som innehållsmässigt kan gå i helt andra riktningar.²⁶ Ett annat av arbetsprocessens centrala syften är att spåra vilka skrifter som litterärt syftade till att fungera som en litterär helhet tillsammans. Dessa textgrupper går inom den rådande forskningsterminologin under termen ”arkiv” och det bakomliggande motivet bakom detta delmoment är att sätta hur forntida administrationer organiserades och hur administrativ dokumentation organiserades under lupp. En negativ omständighet här dock är att moderna aktörer kan ha delat på forntida skrifter som syftade till att fungera som litterära helheter tillsammans.²⁷ En potentiell geografisk begränsning är att det finns forntida litterärt material som i dagsläget är inkorporerat i museala organisationer och är som en konsekvens geografiskt åtskilda från varandra. Om denna geografiska begränsning inte kan lösas måste för detta delmoment i arbetsprocessen det forntida litterära materialet som en konsekvens av denna geografiskt begränsande omständighet sammankopplas helt teoretiskt. Det litterära materialet kan analyseras genom att forskaren spårar upp forntida administrationsrelaterade människor, som exempelvis administrativ personal, som omnämns i det litterära materialet och i nästa led spårar upp dessa administrationsrelaterade individer i annat forntida litterärt material.²⁸ Det forntida litterära materialet kan också sättas under lupp genom att ta avstamp i materialets respektive litterära genre. Genom att ta avstamp i litterära genremässiga karaktärsdrag går det att gräva fram information om forntida administrativa samhällssektorer och pussla ihop de textkonstellationer som ursprungligen kan ha fungerat som litterära helheter. Det är viktigt att vara medveten om att forntida litterärt material inte är helt konsekvent med att struktureras efter litterära genrer.²⁹ En effektiv utgångspunkt för att spåra litterära kopplingar mellan forntida litterärt material som Snell omnämner är om det aktuella materialet de facto har rent fysiskt legat tillsammans vid upptäcktsögonblicket. Den moderna arkeologiska forskningen har ett extremt starkt fokus på att notera alla fysiska förhållanden och detta inkluderar även fysiska förhållanden kring forntida litterärt material.³⁰ Teoretiskt skulle det kunna existera ett litterärt släktskap mellan forntida administrativa skrifter om det aktuella administrativa materialet de facto har rent fysiskt legat tillsammans. Det bör dock

²⁶ Snell 2005; 2007; 2009 b, s. 110

²⁷ Snell 2005; 2007; 2009 b, s. 114, 115-116

²⁸ Snell 2005; 2007; 2009 b, s. 114-115

²⁹ Snell 2005; 2007; 2009 b, s. 116

³⁰ Snell 2005; 2007; 2009 b, s. 116

tilläggas att en alternativ förklaring kan vara att det aktuella administrativa materialet bara råkat att rent fysiskt hamna tillsammans slumpvis som ett resultat av exempelvis omförflyttningar.³¹ Ur historiografiskt perspektiv har processen med att spåra litterära kopplingar varit positiv. Det finns dock en negativ aspekt med att spåra litterära kopplingar som Snell tar upp, nämligen att denna typ av arbetsprocesser per automatik egentligen aldrig har någon potential till att bli särskilt breda arbetsprocesser. Arbetsprocessens fokus blir enligt författaren dels kronologiskt kringskuret då det litterära materialet som sätts under lupp teoretiskt ska vara hemmahörande i samma kronologiska epok. Dels så blir arbetsprocessens fokus geografiskt kringskuret då det litterära materialet som sätts under lupp teoretiskt ska vara hemmahörande i samma geografiska plats. Som en logisk konsekvens blir arbetsprocessens teoretiska landvinningar ganska nischade. Ambitionerna för forskningen är att arbetsprocessen ska vara teoretiskt mer djupgående. Snell omnämner att det finns olika centrala faktorer som kan inspirera till hur arbetsprocessen ska formas i syfte att den teoretiskt ska bli mer djupgående. Dessa faktorer influeras direkt av exempelvis individens personliga forskarinriktning. Arbetsprocessen kan i syfte att bli mer teoretiskt djupgående exempelvis struktureras efter att jämföra litteratursamlingar över ett längre kronologiskt perspektiv eller jämföra kronologiskt samtida litteratur. Litteraturen som jämförs i denna arbetsprocess ska dock innehålla samma teman. Arbetsprocessen kan också struktureras efter att sätta maximalt antal kronologiskt samtida litteratursamlingar från samma urbana område som är praktiskt genomförbart under lupp.³²

1.3.4 Gudomlig kungamakt

Denna uppsats ska ju fokusera på kungamakt och denna specifika företeelse har under lång tid figurerat som ett traditionellt studieobjekt för de discipliner som fokuserar på den mesopotamiska kultursfären och dess omgivningar. Monarki har faktiskt figurerat som ett konkret studieobjekt ända sedan dessa discipliner föddes och så ser situationen ut även för flera andra discipliner, däribland religionsvetenskapen, där monarki också har figurerat som ett konkret studieobjekt ända sedan dem föddes.³³ När det rent konkret gäller teologiska perspektiv på monarki av gudomlig karaktär så är detta en religiös företeelse som forskare kring den mesopotamiska kultursfären konstant har det problematiskt att teoretiskt angripa. Anledningarna till att situationen för forskarvärlden blivit så komplicerad vad gäller att teoretiskt angripa denna religiösa företeelse bottnar i några forskningshistoriska

³¹ Snell 2005; 2007; 2009 b, s. 116

³² Snell 2005; 2007; 2009 b, s. 116

³³ Brisch 2008; 2012 s. 1-11

omständigheter. En sådan forskningshistorisk omständighet är att rent geografiskt så har det primära studieobjektet som dominerat forskarvärlden vad gäller teologiska perspektiv av gudomlig karaktär på monarki varit Afrika. Ytterligare en forskningshistorisk omständighet är att det finns några religiösa teman av teologisk och praktisk karaktär som i forskarvärlden har betraktats som nödvändiga ingredienser i teologiska perspektiv av gudomlig karaktär på monarki. Bland de religiösa teman som traditionellt i forskarvärlden betraktades som helt nödvändiga ingredienser i denna religiösa företeelse återfinns teologiska perspektiv där monarken rent konkret figurerar som medlare. Ytterligare ett religiöst tema som traditionellt betraktades som en nödvändig ingrediens i denna religiösa företeelse var kungamord. I forskarvärlden ser dock situationen ut på så sätt att i praktiken är det bara för Afrikaforskningen som detta religiösa tema är relevant. I Mesopotamien och dess omgivningar figurerar inte någon religiös praxis i form av rituellt motiverat kungamord alls och är i praktiken något helt okänt här.³⁴ Dessa forskningshistoriska omständigheter, i vilka de ovannämnda religiösa temana traditionellt betraktades som nödvändiga ingredienser i gudomlig kungamakt och att det dominerande studieobjektet i forskarvärlden varit Afrika, går tillbaka på ett tidigt tungt namn inom forskningen kring teologiska perspektiv av gudomlig karaktär på monarki – James Frazer. Dominansen i forskarvärlden av detta teoretiska arv har dock orsakat en viss teoretisk snedvridning kring denna religiösa företeelse då genuint afrikanska företeelser bara är relevanta för just det geografiska området Afrika och inte figurerar i andra geografiska områden som exempelvis Mesopotamien och dess omgivningar.³⁵

Ett försök att bryta dominansen av detta teoretiska arv i forskarvärlden utfördes under en konferens 2007 vid Chicagos universitet. Perspektivet var tvärkulturellt och många forntida kulturer behandlades, som till exempel det forntida Kina och Egypten, primärt var dock syftet att behandla den mesopotamiska kultursfären. Projektet sammanställdes sedermera i en antologi med namnet *Religion and Power*.³⁶ För att ge någon form av helhetsbild här över detta kan det sägas att det fanns i runda slängar tre forskningsmässiga problem som skulle belysas. Inledningsvis skulle de rent allmänt försöka att angripa problemen kring denna typ av kungamakt som företeelse och dess relaterade företeelser. Exempelvis skulle de försöka gräva fram kunskap om företeelsens uppkomst och att utgå från globala perspektiv för att kunna gräva fram kunskap kring lokala variationer. Vidare fanns det ett mer rent vetenskapsteoretiskt orienterat problem genom att man skulle försöka skapa nya teoretiska

³⁴ Brisch 2008; 2012 s. 1-2, Michalowski 2008; 2012 s. 33

³⁵ Brisch 2008; 2012 s. 1-2, Michalowski 2008; 2012 s. 33-34

³⁶ Brisch 2008; 2012 s. 1-11

landvinningar kring företeelsen. Slutligen så fanns det på prioriteringslistan en kraftig övervikt för den mesopotamiska kultursfären vilket var det huvudsakliga studieobjektet.³⁷ I dagsläget i forskarvärlden angrips monarkins äldre stadier i denna kultursfär teoretiskt vanligtvis med hjälp av källmaterial i form av dels forntida konstnärligt material och dels av forntida litterärt material. Arbetsprocessen brukar när det gäller att teoretiskt angripa monarkins äldre stadier med hjälp av detta material domineras av att forskarna försöker spåra hur olika företeelser i detta material förändras över tiden. Arbetsprocessen brukar också inkorporera teoretiska perspektiv på dessa förändringar över tiden av socialevolutionär karaktär. Det helt dominerande verktyget som används i arbetsprocessen för att teoretiskt angripa dessa teman är språkvetenskap. Denna del av arbetsprocessen är på det teoretiska planet primärt rotad i exempelvis att spåra omständigheter kring forntida lexikonrelaterade ord. Två relevanta arbetsmoment i denna del av arbetsprocessen är till att börja med att spåra upp de forntida ordens ursprung. Det andra arbetsmomentet i denna del av arbetsprocessen är att räkna antalet gånger ordet används. I dagsläget i forskarvärlden brukar arbetsprocesser av denna karaktär på det teoretiska planet ignorera symboliska och politiska aspekter när monarkins äldre stadier i denna kultursfär ska angripas teoretiskt.³⁸ Situationen i forskarvärlden går i samma riktning på det teoretiska planet när det gäller att teoretiskt angripa temat med gudomlig kungamakt. Även detta tema angrips teoretiskt i forskarvärlden i dagsläget primärt med hjälp av språkvetenskapliga verktyg. Aktörer i forskarvärlden väljer vanligtvis att teoretiskt angripa detta tema genom att gå till dess rötter i äldre stadier och de angriper detta tema även genom att inkorporera socialevolutionära teorier. På det teoretiska planet brukar forskarvärlden även ignorera symboliska aspekter av detta tema.³⁹ Att teoretiskt angripa monarki på dessa teoretiska premisser orsakar dock vissa teoretiska snedvridningar, exempelvis så är en sådan teoretisk fallgrop att forskaren kan råka ignorera historiska sammanhang, men vissa försök att bryta denna situation i forskarvärlden har gjorts. En forskare som försökt bryta situationen i forskarvärlden heter Piotr Michalowski.⁴⁰ Michalowski har skrivit en artikel som heter *The Mortal Kings of Ur: A Short Century of Divine Rule in Mesopotamia*. Den parameter som enligt Michalowski utgör grundbulten för att förstå detta tema är det historiska sammanhanget. Faran med att inkorporera socialevolutionära teorier är att forskaren riskerar att ignorera den historiska kontexten. Om socialevolutionära glasögon används för att teoretiskt angripa gudomlig kungamakt riskerar

³⁷ Brisch 2008; 2012 s. 2-3

³⁸ Michalowski 2008; 2012 s. 33-34

³⁹ Michalowski 2008; 2012 s. 33-34

⁴⁰ Brisch 2008; 2012 s. 1-4, 8-9, Michalowski 2008; 2012 s. 33-42, <http://www-personal.umich.edu/~piotrm/cv1.html> hämtad 2012-08-04

detta tema att klassificeras som en högre och mer radikal form av monarki som utvecklats från lägre och mindre radikala former av monarki och då ignorerar forskaren den historiska kontexten som en parameter. Därför försöker Michalowski att bryta med situationen så som den traditionellt sett ut i forskarvärlden genom att peka på att detta tema är latent kontextbundet och för att teoretiskt angripa detta tema korrekt måste arbetsprocessen i vilken detta tema sätts under lupp vara latent kontextorienterad.⁴¹

Gebhard J. Selz är ytterligare en vetenskapsman kring Främre Orienten som försökt korrigera hur dessa teologiska teman bäst bör angripas.⁴² En omständighet i forskarvärlden på det teoretiska planet som blivit allt mer kritiserad är att temat med mesopotamiska teologiska perspektiv på kungamakten traditionellt i forskarvärlden angripits med västerländska teologiska glasögon. Även Selz kritiserar att forskarvärlden traditionellt har angripit detta teologiska tema med västerländska glasögon och försöker därför korrigera hur de teologiska perspektiven på den lokala kungamakten bäst kan angripas i sin artikel *The Divine Prototypes*. Han försöker här peka på att det är bara med mesopotamiska glasögon som de lokala teologiska perspektiven på mänskliga och gudomliga aktörer kan angripas korrekt och därför är det bara med mesopotamiska glasögon som temat med de lokala teologiska perspektiven på kungamakten kan angripas korrekt. Att använda västerländska glasögon för att angripa dessa teologiska perspektiv är därför olämpligt. Traditionella mesopotamiska teologiska perspektiv och traditionella västerländska teologiska perspektiv går i något olika riktningar, till exempel så finns det i traditionella mesopotamiska teologiska perspektiv gråzoner mellan mänskliga och gudomliga aktörer medan gråzoner mellan sådana aktörer är något okänt i traditionella västerländska teologiska perspektiv.⁴³

En annan potentiell nyckel till de lokala teologiska perspektiven på monarkin är konstnärligt material. En forskare som satt de lokala teologiska perspektiven på monarkin under lupp på detta sätt är konsthistorikern Irene J. Winter.⁴⁴ Winter står bakom en artikel som heter *Touched by the Gods: Visual Evidence for the Divine Status of Rulers in the Ancient Near East*. Här sätter hon de teologiska perspektiven på den lokala monarkin under lupp genom att bland annat sätta konstnärligt material under lupp och visar att i de teologiska perspektiven på den lokala monarkin är gudomlighet alltid ett tema. Gudomlighet är alltid ett tema som ligger latent i de teologiska perspektiven på den lokala monarkin och detta tema ligger alltid latent

⁴¹ Brisch 2008; 2012 s. 1-4, 8-9, Michalowski 2008; 2012 s. 33-42,

⁴² Brisch 2008; 2012 s. 1-4, 8, Selz 2008; 2012 s. 13-26, http://homepage.univie.ac.at/gebhard.selz/?page_id=22 hämtad 2012-07-27, <http://www.topoi.org/person/selz-gebhard/> hämtad 2012-07-27

⁴³ Brisch 2008; 2012 s. 1-4, 8, Selz 2008; 2012 s. 13-31

⁴⁴ Brisch 2008; 2012 s. 1, 3-4, 8-9, Winter 2008; 2012 s. 75-92

även kring de monarker som på det teologiska planet inte gått i riktning mot att anta gudomliga proportioner.⁴⁵

1.4 Källmaterialet

1.4.1 Arkeologiskt material

Det källmaterial som finns är olika typer av historiskt och arkeologiskt material. Vad gäller arkeologiskt material finns det till exempel lämningar och arkeologiska föremål. Bottéro påpekar ett viktigt förhållande, nämligen att det fanns andliga aspekter på alla livets beståndsdelar i det forntida Mesopotamien. Konsekvensen av detta är att religiöst material kan utgöras enligt författaren av hela det samlade materialet alla kategorier.⁴⁶

Det finns flera saker att ta upp vad gäller arkeologiskt material. Rent allmänt så är denna typ av material ur forskningsperspektiv ganska passivt och tyst och det komplicerar situationen att angripa materialet. Naturligtvis så orsakar denna förutsättning att vissa krav reses på forskaren, eftersom situationen kompliceras. Med utgångspunkt från denna förutsättning så kan det sägas här att för att kunna angripa denna typ av material så är kontexten A och O. Anledningen till detta är för att genom att denna typ av material är så passivt och hemlighetsfullt så blir föremålets kontext själva den teoretiska ingångspunkten. För det är genom att ta avstamp i föremålets kontext som dess passiva och hemlighetsfulla innehåll kan luckras upp. Det blir betydligt mer komplicerat ifall några uppgifter om materialets sammanhang inte finns till hands. Det begränsar möjligheterna att utläsa fakta ur det.⁴⁷ För att ge några konkreta exempel så är föremålets kronologi en punkt som kan redas ut genom att ta avstamp i detta. Vidare pekar Schneider på ytterligare några förhållanden som bör tas i beaktning, nämligen om föremålet inte är genuint. Ett föremål kan vara manipulerat eller rentav förfalskat. Rent teoretiskt kräver även detta kontextorienterad och kontextbaserad metodologi för att kontra denna problematik. Användningsområdet måste identifieras. Slutligen så ingår det också ett delmoment att vidga vyerna till relaterat arkeologiskt material. Relaterat material består av rent fysiskt närliggande material från samma geografiska fyndplats som det konkreta arkeologiska material som ska teoretiskt dissekteras. Detta delmoment i den teoretiska dissektionen kan vara ett effektivt verktyg för att vaska fram kontexten.⁴⁸

⁴⁵ Brisch 2008; 2012 s. 1, 3-4, 8-9, Winter 2008; 2012 s. 75-92

⁴⁶ Bottéro 2004 s. 21

⁴⁷ Bottéro 2004 s. 21, Schneider 2011 s. 12-14

⁴⁸ Bottéro 2004 s. 21, Schneider 2011 s. 12-14

Vad som är viktigt att betona här är dock att genom att materialet är så passivt och hemlighetsfullt så är det ett *potentiellt* innehåll som passivt ligger inbäddat i det. Materialets passivitet orsakar många osäkerhetsmoment och på grund av detta blir innehållet väldigt potentiellt till sin karaktär. Läget kan vara förrädiskt och vanskligt vilket kan orsaka kunskapsluckor och felaktiga teorier.⁴⁹ Ovanstående problem blir aktuella även för andra typer av arkeologiskt material. För exempelvis arkeologiskt material i form av byggnader gäller samma forskningsteoretiska förutsättningar. Lämningens specifika syfte är en forskningsteoretisk huvudfråga för denna typ av arkeologiskt material. Denna huvudfråga innebär att forskningsteoretiskt spåra vilken typ av aktivitet som bedrevs. Ytterligare ett centralt delmoment är lämningens kronologi. Dock så bör det tilläggas att en problematiserande faktor är att den aktivitet som bedrivits ur ett längre kronologiskt perspektiv inte nödvändigtvis är något konstant och kan skifta.⁵⁰

När det gäller teologiska perspektiv på den lokala monarkin så finns det några teologiskt laddade arkeologiska föremål som kan användas som nycklar till de teologiska perspektiven på de monarker som ska sättas under lupp i denna uppsats och som använts just som nycklar till dessa teologiska perspektiv i flera av de verk jag utgått ifrån. På grund av dessa teoretiska omständigheter kring de arkeologiska föremålen så är det högst aktuellt för att teoretiskt kunna angripa detta arbetes syfte att fokusera extra på dessa föremål så därför kommer jag att återkomma flera gånger till dem under arbetets gång. Här i källmaterialsavsnittet kommer jag dock av praktiska skäl inte att vara så djuplodande när det gäller detta material och de eventuella teologiska perspektiv som de kan fungera som nycklar till, jag kommer att försöka vara mer djuplodande i undersökningsdelen och analysdelen av denna uppsats.⁵¹ För att då gripa sig an detta arbetsmoment så finns det en bildsten (se Appendix bild 1) som kan fungera som en sådan nyckel till de teologiska perspektiven på den ene av de monarker som ska sättas under lupp i denna uppsats: Naram-Sin. Detta arkeologiska föremål som kan fungera som en nyckel till de teologiska perspektiven på Naram-Sin kallas i den akademiska världen för denne monarks så kallade Segerstele. Det mest troliga är att stenen är hemmahörande i den mesopotamiska staden Sippar, men då måste stenen ha gjort en resa österut genom den mesopotamiska kulturfärens territorium eftersom den hamnat i den östliga staden Susa. När det gäller själva motivet så är motivet som sådant ett krigsmotiv där i huvudsak två grupper aktörer från två olika etniska grupper är inkluderade, den ena gruppen aktörer är akkader

⁴⁹ Bottéro 2004 s. 21, Schneider 2011 s. 12-14

⁵⁰ Schneider 2011 s. 14

⁵¹ Bernbeck 2008; 2012 s. 163-164, 166, Selz 2008; 2012 s. 20, 21 not 34, 26, Van de Mieroop 2004 s. 65-66, Winter 2008; 2012 s. 76-79,

medan den andra gruppen aktörer är medlemmar av en etnisk grupp kallad lullubi. Dessa grupper aktörer är här motsatta sidor i en militär konflikt, men trots det så ignorerar de akkadiska aktörerna den andra gruppen aktörer i motivet.⁵² Bland de övriga aktörerna återfinns den ene av de monarker som ska sättas under lupp i denna uppsats, Naram-Sin. När det gäller de teologiska perspektiven på honom så har denne aktör i motivet några föremål som i den mesopotamiska kultursfärens tankeliv illustrerar olika teologiska perspektiv. Ett sådant teologiskt perspektiv illustreras av denne aktörs behornade krona, i den lokala tankevärlden illustrerar denna gudomlighet. I motivet figurerar denne aktör även med en stridsyx och andra föremål som i den lokala tankevärlden är genuint illustrativa för monarkin. När det gäller aktörernas proportioner så är majoriteten av aktörerna i motivet förhållandevis små, medan monarken har väsentligt större proportioner.⁵³

Ytterligare ett arkeologiskt föremål som kan användas som en nyckel till de teologiska perspektiven på denne monark är ett forntida kalkbaserat konstverk. Även i detta motiv är denne monark en aktör och när det gäller de teologiska perspektiven i motivet så är han absolut en gudomlig aktör i motivet. Bland de övriga aktörerna finns ännu en gudomlig aktör: Ishtar. Ytterligare en ingrediens i motivet är den tornbyggnad på vilken detta arkeologiska föremåls skapare har valt att placera aktörerna och där aktörerna interagerar på ett familjärt sätt med varandra.⁵⁴

När det gäller den andre monarken som ska sättas under lupp i denna uppsats - Shulgi - så existerar de teologiska perspektiven på honom på andra teoretiska premisser genom att de teologiska perspektiven på honom som kan luckras upp genom detta arkeologiska material inte är särskilt teologiskt radikala. Till denna kategori material tillhör exempelvis statyer av Shulgi, men som sagt så är de teologiska perspektiven på honom inte så radikala här. Symptomatiskt för denna situation på det teologiska planet är att statyerna utifrån denna kultursfärs tankevärld genomsyras av en konstnärlig och teologisk konservatism. Detta manifesteras av att statyerna fokuserar på teman såsom monarken som offergivare och som ett resultat är de teologiska perspektiven på honom inte särskilt radikala här genom att detta arkeologiska material på det konstnärliga planet håller sig till denna kultursfärs status quo.⁵⁵ Byggnadslämningar äger också en viss prioritet för att sätta denne monark under lupp även om situationen här på denna front är osäker. Till att börja med så är situationen osäker när det

⁵² Bernbeck 2008; 2012 s. 163-164, 166, Selz 2008; 2012 s. 20, 21 not 34, Van de Mierop 2004 s. 65-66, Winter 2008; 2012 s. 76-77

⁵³ Bernbeck 2008; 2012 s. 163-164, 166, Black, Green 1992; 1998 s. 102-103, Selz 2008; 2012 s. 16, 20, 21 not 34, Van de Mierop 2004 s. 65-66, Winter 2008; 2012 s. 76-77

⁵⁴ Selz 2008; 2012 s. 20, 26

⁵⁵ Winter 2008; 2012 s. 77-79

gäller denne monarks tempel, den är huvudtemat för en gammalbabylonisk text som rent geografiskt placerar denna religiösa byggnad i den forntida mesopotamiska staden Ur, i dagsläget känner dock forskarvärlden inte till denna religiösa byggnads geografiska position. När det gäller den ovannämnda staden så finns det en grav som äger lite högre prioritet än de andra här när det gäller denne monark och detta beror på ett arkeologiskt föremål som placerats här: en vas. Fabrikören bakom detta arkeologiska föremål har valt att dekorera den med denne monarks namn.⁵⁶

1.4.2 Historiskt material

Vad gäller det historiska materialet finns det också ganska mycket att tillägga. En typ av berättande källmaterial som både Bottéro och Schneider tar upp är kilskriftstavlor. Bottéro går igenom dessa tavlor och problem med dessa. Inledningsvis så kan det tas upp här att kulturfärens samlade historiska material av denna typ är extremt digert. Denna kulturfärs samlade historiska material i denna form - ca 500 000 tavlor - skrapar utifrån ett helhetsperspektiv ändå bara på ytan. Rent teoretiskt borde utifrån ett helhetsperspektiv denna kulturfärs samlade intellektuella och praktiska aktiviteter ha enorma proportioner. Bland de samlade intellektuella och praktiska aktiviteterna återfinns utifrån ett källmässigt helhetsperspektiv ju exempelvis alla tankar på alla nivåer och material som är att betraktas vad som till vardags kallas för klotter. Utifrån ett sådant helhetsperspektiv blir ju konsekvensen att tavelmaterialet faktiskt utgör ett ganska minimalt material. Sedan finns det problematiska och försvårande omständigheter kring nedskrivningsprocessen. Egentligen så består det historiska materialet av selektivt valda uppgifter. Processen baseras ju på aktiva val och en problematisk konsekvens blir att många uppgifter gått förlorade då dessa valts bort. Tidens tand kan också enligt Bottéro ha förstört material. Rent teoretiskt kan ju detta kulturarv ha inkluderat okänt historiskt material, vilket rent teoretiskt kan ha förlorats av naturliga, miljömässiga skäl. Sedan kan det rent teoretiskt finnas okänt material som överlevt. Detta scenario är faktiskt ganska troligt, det finns många fall då detta bevisats som exempelvis med det tidigare okända materialet från Mari. Kunskapsluckorna kan vara geografiskt bundna, situationen i enskilda geografiska områden kan ur källmässigt perspektiv vara problematiska. Sedan finns det också kronologiskt bundna kunskapsluckor, vissa kronologiska epoker kan också ur källmässigt perspektiv vara problematiska. Den andliga sektorn är aldrig konstant vad gäller karaktär, helhetsperspektivet på denna icke-konstanta andliga sektors transformeringsprocess är ur långsiktigt kronologiskt perspektiv fullt med vita fläckar. Det

⁵⁶ Winter 2008; 2012 s. 77-79

historiska materialet i denna form tenderar också att i hög utsträckning ha ett överklassperspektiv. Kulturella premisser orsakar också forskningsteoretiska problem. Forskningsteoretiskt är människors tankeliv problematiskt som studieobjekt och detta orsakas av kulturella premisser och icke - förutsättningslösa perspektiv.⁵⁷

Religion förekommer i mycket stor utsträckning i denna kultursfärs historiska material, men det bör då här påpekas att det material som de facto är att definiera som religiöst är ganska litet sett utifrån materialet som helhet. Bottéro tar upp att saker där det finns religiösa influenser kan inkludera till exempel personnamn, lagfrågor och så vidare.⁵⁸

Allt material kan därför vara av intresse. Bottéro tar upp de olika typer av texter som finns, som till exempel myter, hymner, och böner. En typ av texter som han omnämner särskilt är gudalistor. Han omnämner även att det finns texter med teman av mer praktisk karaktär, teman som till exempel ritualer. Vidare tar Bottéro upp muntligt material, denna kultursfärs muntliga litteratur är ju idag helt okänd och detta är ju en negativ aspekt då muntlig litteratur var ett flitigare använt medium än den skriftliga.⁵⁹

När det gäller de teologiska perspektiven på de monarker som ska sättas under lupp i denna uppsats så finns det litterärt material kopplade till dessa teologiska perspektiv och som tas upp i de verk jag utgått ifrån för detta arbete och därför kommer jag att återkomma till dem flera gånger under arbetets gång. Av praktiska skäl kommer jag dock återigen inte vara så djuplodande när det gäller materialet och deras eventuella teologiska perspektiv, utan jag kommer att vara mer djuplodande i undersökningsdelen och analysdelen.⁶⁰ När det gäller de teologiska perspektiven på Naram-Sin så är situationen på litteraturfronten extremt skral när det gäller denne individs gudomligförklaring. Det litterära materialet som inkorporerar detta teologiska tema och som är i kronologiskt hänseende samtida med denne person är så marginellt att det finns faktiskt bara en text som uppfyller båda dessa kriterier.⁶¹ Denna gudomligförklaringstext sitter inpräntad på ett specifikt delvis ofullständigt föremål kallat Bassetki-statyn.⁶² När det gäller de geografiska omständigheterna kring denna text så ligger fyndplatsen för detta historiska material geografiskt i motsvarande dagens norra Irak, samtidigt bör det tilläggas att det finns en del frågetecken kring exakt när detta historiska material transporterades till denna geografiska plats.⁶³

⁵⁷ Bottéro 2004 s. 21-28, Schneider 2011 s. 14-16

⁵⁸ Bottéro 2004 s. 21-28, Schneider 2011 s. 9-16

⁵⁹ Bottéro 2004 s. 22-28

⁶⁰ Michalowski 2008; 2012 s. 34-38, Schneider 2011 s. 122-125, Selz 2008; 2012 s. 21, Van de Mieroop 2004 s. 61, 64, 66, Winter 2008; 2012 s. 76, 78

⁶¹ Michalowski 2008; 2012 s. 34, Schneider 2011 s. 122, Van de Mieroop 2004 s. 64

⁶² Bernbeck 2008; 2012 s. 162, Michalowski 2008; 2012 s.34, s. 34 not 2, Van de Mieroop 2004 s. 64, 66

⁶³ Van de Mieroop 2004 s. 64

När det gäller de teologiska perspektiven på Shulgi så förekommer det en del teologiska perspektiv på honom som en gudomlig aktör på litteraturfronten, situationen ser faktiskt ut på så sätt att de teologiska perspektiven på honom som kan luckras upp genom detta material är mer teologiskt radikala än de teologiska perspektiv som kan luckras upp genom arkeologiskt material.⁶⁴ Det finns exempelvis en del hymniskt material där det förekommer teologiska perspektiv på honom som en gudomlig aktör.⁶⁵ Vidare så figurerar det teologiska perspektiv på honom i majoriteten av Gilgamesh-dikterna, här manifesteras han som en gudomlig aktör och rent allmänt så är de teologiska perspektiven på Shulgi baserade på Gilgamesh kungadödssteologi.⁶⁶

1.5 Metod

Som sagt så är det de religiösa föreställningarna kring Naram-Sin och Shulgi som jag ska undersöka här och för att kunna angripa dessa teologiska perspektiv så kommer jag att använda mig av en induktionsbaserad historisk undersökning. Anders Floréns och Henrik Ågrens verk *Historiska undersökningar: Grunder i historisk teori, metod och framställningssätt* behandlar olika historiska metoder. De visar att historia är primärt baserad på induktion, vilket i sin tur är ett metodologiskt verktyg som är primärt baserat på observation. Jag kommer att försöka observera vad det står om de teologiska perspektiven på dessa monarker i forskarnas verk, bryta ner de teologiska perspektiven i olika delämnen, sortera in informationen in i de olika delämnena och sedan med detta som utgångspunkt försöka skissa fram en bild av de teologiska perspektivens karaktär.⁶⁷

Materialet som jag kommer att analysera är från litteratur. Jag kommer att behandla de religiösa föreställningar kring Naram-Sin och Shulgi som forskarna behandlar. Arkeologiskt material och mycket historiskt material kan bara behandlas genom annan litteratur. Det finns vissa problem kring det. Det går inte inom ramen för detta arbete att i så stor utsträckning behandla till exempel visst material direkt, problemet som då kan sägas uppstå är att materialet behandlas indirekt genom de olika forskarnas framställningar. Arkeologiskt material har jag inte tillgång till och vissa historiska källor kan inte direkt behandlas från grundspråk, vilket leder till att jag måste ta vägen genom andra forskare.

För att kunna angripa de frågeställningar som ett arbete är baserat på så är det högst motiverat att bryta ner studieobjektet i delämnen som är rotade i frågeställningarna.⁶⁸ Om jag

⁶⁴ Michalowski 2008; 2012 s. 36-38, Selz 2008; 2012 s. 21, Winter 2008; 2012 s. 77-79

⁶⁵ Winter 2008; 2012 s. 77-78

⁶⁶ Michalowski 2008; 2012 s. 36-37

⁶⁷ Florén, Ågren 1998; 2006 s. 48-51, 55

⁶⁸ Florén, Ågren 1998; 2006 s. 50-51

då ska försöka att aktualisera detta i denna uppsats, så har jag försökt att bena ut de teologiska perspektiven och bryta ner dem i delämnena och sedan låtit dessa underkategorier utgöra stommen för undersökningsdelens struktur. Informationen om föreställningarna kring monarkerna har sedan sorterats in i de olika delämnena. Situationen kompliceras dock av att de teologiska perspektiven går i lite olika riktningar, eftersom jag då tvingas ha lite olika disposition för respektive monark. Ett annat osäkerhetsmoment är att på vissa punkter skulle uppdelningen i någon utsträckning kunna vara artificiell eller konstlad då delämnena kan tangera varandra eller överlappa varandra. Men jag har brutit ned perspektiven i delämnena som jag tyckt varit motiverat. Ytterligare ett potentiellt osäkerhetsmoment är att sorteringen av informationen in i delämnena kan drivas för långt i förhållande till hur de teologiska perspektiven de facto ser ut och orsaka övertolkningar.⁶⁹

När det gäller själva delämnena så är det första delämnet som jag kommer att behandla i undersökningsdelen gudomlighetsmarkören. Gudomlighetsmarkören är helt central för föreställningarna kring monarkerna och även för teologiska perspektiv här överlag, därför så är det motiverat att ta upp själva gudomlighetsmarkören och de teologiska ingredienser som ingår i den.⁷⁰

Nästa delämne handlar om vilken roll andra gudomliga aktörer hade för tankegångarna kring monarkerna. De teologiska perspektiven på monarkerna är ibland baserade på föreställningar kring andra gudar, exempelvis så är de teologiska perspektiven på Shulgi baserade på Gilgamesh teologi.⁷¹

Vidare så är konst ytterligare en kanal för de teologiska tankegångarna kring monarkerna, så därför kommer jag att ägna en del utrymme i uppsatsen åt dess roll.⁷²

Himlen är en vanlig ingrediens i denna kultursfärs religiösa tankeliv överlag och även i föreställningarna kring monarkerna, därför så förtjänar även detta utrymme i uppsatsen.⁷³

Därefter så kommer jag att titta på vilka teologiska perspektiv som finns i monarkernas titlar. Jag vill dock påpeka att i den del av undersökningsdelen som behandlar Shulgi så valde jag att inte ha något eget avsnitt för dennes titlar eftersom i det material som jag har utgått

⁶⁹ Florén, Ågren 1998; 2006 s. 50-51

⁷⁰ Bottéro 2004 s. 45, 58-59, 64, Florén, Ågren 1998; 2006 s. 50-51, Michalowski 2008; 2012 s. 34-36, 38, Schneider 2011 s. 122-124, Selz 2008; 2012 s. 15-16, s. 15 not 7,

⁷¹ Black, Green 1992; 1998 s. 89, 108-109, 123, 141, Florén, Ågren 1998; 2006 s. 50-51, Michalowski 2008; 2012 s. 34, 36-37, Schneider 2011 s. 122, 124

⁷² Bernbeck 2008; 2012 s. 163-164, 166, Black, Green 1992; 1998 s. 102-103, Florén, Ågren 1998; 2006 s. 50-51, Selz 2008; 2012 s. 16, 20, 21 not 34, 26, Schneider 2011 s. 122, Winter 2008; 2012 s. 76-79

⁷³ Black, Green 1992; 1998 s. 30, 36-37, 52-53, 106, 108-109, 112-113, 135, 162-163, 182-184, Bottéro 2004 s. 45, 58-59, 64, 77-80, Florén, Ågren 1998; 2006 s. 50-51, Michalowski 2008; 2012 s. 38, Schneider 2011 s. 57-58, 59-61, Selz 2008; 2012 s. 15-16, 20-21

ifrån så hittade jag bara en titel och då den var tydligt himmelskt orienterad tyckte jag att det var mer praktiskt att ta upp den under föregående delämne.⁷⁴

Slutligen så kommer jag att ta upp ett delämne som är något av ett ”specialdelämne”, nämligen om det finns några slags ärfthetsfaktorer inkommerade i de teologiska perspektiven på monarkerna och om denna typ av teologiska perspektiv som denna uppsats fokuserar på även finns kring deras arvtagare. Detta delämne fokuserar på teologiska perspektiv på kungarnas arvtagare lika väl som på monarkerna själva och är därmed lite speciellt då det delvis behandlar andra kungar än de som utvalts för denna uppsats. Trots detta så är det ändå motiverat att ta upp detta eftersom gudomlighetens eventuella ärfthet också är en sida av de teologiska perspektiven på monarkerna.⁷⁵

I sektionen som berör föreställningarna kring Naram-Sin kommer jag dessutom att ha ytterligare ett specialämne – nämligen Naram-Sins gudomligförklaringstext.⁷⁶

Eftersom det tredje större delavsnittet i undersökningsdelen i denna uppsats ska jämföra teologierna är det här lämpligt att ta upp jämförande metod.⁷⁷ Anledningarna till att jag har valt att jämföra de teologiska tankegångarna kring just dessa kungar är flera, till att börja med så har jag utvalt en gammalakkadisk monark och en nysumerisk monark – det vill säga två monarker som i alla fall var språkligt rotade i två olika kulturer – och därmed ville jag lyfta frågan om eventuella likheter och skillnader mellan de teologiska perspektiven kunde ligga på det kulturella planet. Vidare så tillhör de två olika epoker – vilket jag för övrigt tidigare har tagit upp i avgränsningsavsnittet – och då skulle man kunna lyfta frågan om tiden påverkat hur perspektiven utformats. Slutligen så återkommer de forskare som jag utgått ifrån för denna uppsats ofta till dessa två namn och då var det rent allmänt ett naturligt val att undersöka föreställningarna kring just dem.⁷⁸ Men dessa tankegångar kan och bör problematiseras på vissa punkter. Till att börja med så finns det vissa historiska omständigheter som gör att man kan problematisera frågeställningen om de eventuella likheterna och skillnaderna mellan föreställningarna verkligen ligger på det kulturella planet. För att ge några exempel på några sådana historiska omständigheter under tidigdynastisk tid som är relevanta i detta sammanhang så kan det sägas att språkgrupperna var väl integrerade

⁷⁴ Bernbeck 2008; 2012 s. 162-163, Florén, Ågren 1998; 2006 s. 50-51, Michalowski 2008; 2012 s. 38, Nemet-Nejat 2002 s. 22, Van de Mierop 2004 s. 60, 64, Winter 2008; 2012 s. 76

⁷⁵ Black, Green 1992; 1998 s. 89-91, 123, 141, Florén, Ågren 1998; 2006 s. 50-51, Michalowski 2008; 2012 s. 35-37, 35 not 5, Nemet-Nejat 2002 s. 27, Schneider 2011 s. 123-124, 123 not 18, Van de Mierop 2004 s. 76,

⁷⁶ Bernbeck 2008; 2012 s. 162, Michalowski 2008; 2012 s. 34, 34 och not 2, Schneider 2011 s. 122, Van de Mierop 2004 s. 64, 66

⁷⁷ Roscoe 2006 s. 25-45

⁷⁸ Black, Green 1992; 1998 s. 21-24, Bottéro 2004 s. 8-15, 18-20, Michalowski 2008; 2012 s. 33-39, Nemet-Nejat 2002 s. xix, 22-29, Schneider 2011 s. 22-25, 117-125, 141-142, Van de Mierop 2004 s. 59-79, 281-282, Winter 2008; 2012 s. 75-78

med varandra och vidare att det sumeriska språket behärskades även av icke-sumeriska grupper, därigenom så uppstår det ganska många osäkerhetsmoment när man ska definiera folk som sumerer eller akkader. När det gäller frågan om tiden påverkat de teologiska perspektiven så är det en fråga som kan vara lite svår att undersöka grundligt inom ramarna för en c-uppsats, men det kan vara intressant att i alla fall ventilera frågan i analysdelen.⁷⁹ Jag kommer att ha mer eller mindre samma struktur i det tredje delavsnittet som i de avsnitt där jag behandlat föreställningarna kring monarkerna var för sig. Med andra ord så kommer upplägget i det tredje delavsnittet att se ut på så sätt att jag kommer att ta upp flera av delämnena till de teologiska perspektiven som jag tagit upp tidigare och jämföra hur tankegångarna kring monarkerna ser ut på de olika punkterna. Av praktiska skäl för att underlätta jämförelsen så har jag här valt att inte ta upp de delämnena som bara är aktuella för de teologiska perspektiven runt den ene kungen men inte den andre, utan jag kommer primärt att fokusera på de delämnena som på något sätt är aktuella för de teologiska perspektiven runt båda kungarna.⁸⁰

En grundläggande faktor av geografisk karaktär som påverkar analysens struktur är vilken geografisk nivå som analysen organiseras efter, till exempel så kan undersökningen organiseras efter en global nivå. Symptomatiskt för undersökningar som organiserats efter denna typ av perspektiv är att de ger information på en global nivå. Men att inkorporera extremt många kulturer gör att många olika källmässiga situationer av inbördes skiftande karaktär måste tas med i beräkningen vid undersökningen. Undersökningen kan också organiseras efter ett mer småskaligt geografiskt perspektiv, nämligen perspektiv av mer regional karaktär. Småskaliga perspektiv som perspektiv av regional karaktär underlättar undersökningen på det metodologiska planet, i en mindre geografisk skala blir den källmässiga situationen på det metodologiska planet mer angripbar. En annan utgångspunkt är att på en mindre skala så är det lättare att undersöka kulturer på grund av den teoretiska möjligheten att grannkulturer exponeras av samma faktorer.⁸¹ När det gäller de geografiska nivåerna för denna uppsats tema så är det ju som så att jag tagit upp ovan i avgränsningsavsnittet att denna uppsats är avgränsad till det forntida Mesopotamien. Denna uppsats är organiserad efter ett perspektiv av mer regional karaktär. Om jag då ska försöka behandla den geografiska nivån i undersökningsdelens tredje delavsnitt utifrån det Roscoe skriver så borde då den källmässiga situationen för ett område som Mesopotamien på

⁷⁹ Black, Green 1992; 1998 s. 11, 21-24, Bottéro 2004 s. 8-15, 18-20, Michalowski 2008; 2012 s. 33-39, Nemet-Nejat 2002 s. xix, 13-15, 22-29, Schneider 2011 s. 22-25, 117-125, 141-142, Van de Mieroop s. 49-50, 59-79, 281-282, Winter 2008; 2012 s. 75-78

⁸⁰ Florén, Ågren 1998; 2006 s. 36, 50-51, Roscoe 2006 s. 25-45, 31-32

⁸¹ Roscoe 2006 s. 32-33

metodologiska planet vara mer angripbar. Sedan borde den teoretiska möjligheten att grannkulturer kan historiskt ha exponerats för samma faktorer också kunna gälla sumererna och akkaderna, vilket också skulle kunna öppna en dörr för denna uppsats.⁸²

1.6 Definitioner

Jag vill påpeka för läsaren att det finns ganska många variationer av hur olika forskare väljer att stava olika främre orientaliska begrepp, såsom personnamn, Ortsnamn och så vidare. Jag kommer att välja en typ av stavning för olika begrepp, som vissa forskare använder sig av. Men läsaren bör notera att andra forskare kan ha alternativa sätt att stava samma namn på. För att göra arbetsprocessen så smidig som möjligt så har jag således haft i bakhuvudet när jag valt stavningsvarianter att försöka undvika stavningar baserade på diakritiska tecken.⁸³ Jag kommer av praktiska skäl att ta upp bara några konkreta exempel av de stavningar som jag valt i denna uppsats. När det gäller de konkreta stavningar som jag har valt i denna uppsats så kommer jag som redan framgått ovan att välja denna stavning för Naram-Sin.⁸⁴ Vidare så kommer jag i denna uppsats för den andre kungen att välja den konkreta stavningen Shulgi.⁸⁵ För att här ge några ytterligare exempel så kommer jag när det gäller de gudomliga aktörerna att i denna uppsats välja exempelvis den konkreta stavningen Ninsumuna.⁸⁶

Denna uppsats ska ju beröra teologiska perspektiv på monarki och för att mer styra in på vad detta avsnitt primärt ska handla om så kommer jag här att sätta framförallt två begrepp under lupp – gudomlig kungamakt och sakral kungamakt.⁸⁷

Gudomlig kungamakt är en variant av monarki där monarken har antagit gudomliga proportioner.⁸⁸

Sakral kungamakt är en variant av monarki som omges av teologiska perspektiv om den som helig men där själva monarken inte har antagit gudomliga proportioner.⁸⁹

⁸² Nemet-Nejat 2002 s. 11-15, Roscoe 2006 s. 32-33, Schneider 2011 s. 4-5, 19

⁸³ Black, Green 1992; 1998 s. 5-6, Michalowski 2008; 2012 s. 33-42, Nemet-Nejat 2002 s. xii, Van de Mieroop 2004 s. xvix,

⁸⁴ se exempelvis Michalowski 2008; 2012

⁸⁵ se exempelvis Michalowski 2008; 2012

⁸⁶ se exempelvis Michalowski 2008; 2012

⁸⁷ Brisch 2008; 2012 s. 1, 8, Michalowski 2008; 2012 s. 33-34, 41-42, Winter 2008; 2012 s. 75

⁸⁸ Michalowski 2008; 2012 s. 33-34, 41-42, Winter 2008; 2012 s. 75

⁸⁹ Michalowski 2008; 2012 s. 33-34, 41-42, Winter 2008; 2012 s. 75

2. Bakgrund

2.1 Översikt över det forntida Främre orientens geografi och etniska grupper

Det är lämpligt att gå igenom olika saker kring geografin och de olika etniska grupper som funnits i området innan själva områdets historia behandlas. Mesopotamien var i stor utsträckning beläget och koncentrerat till nuvarande Irak, men sträckte sig även utanför detta. I mer begränsad utsträckning sträckte sig Mesopotamien även till Iraks grannländer. Rent geografiskt finns det flera saker som utmärker området, bland annat finns här floderna Eufrat och Tigris. Den geografiska belägenheten för det forntida området Sumer var det område som idag utgör Iraks södra delar. Vad gäller det forntida Akkad var det beläget lite mer norrut. Babylonien, som kronologiskt är ett lite senare namn, utgjordes av båda dessa forntida territorier. Ett annat viktigt geografiskt område, som utgjordes av vad som idag är sydvästra Iran, var Elam. I det forntida Mesopotamien och i dess närområde har det funnits många olika etniska grupper, här kommer några att tas upp.⁹⁰

Ett inslag i Mesopotamiens etniska uppbyggnad är sumererna, en i flera avseenden problematisk grupp. Kring sumererna flockas många frågetecken, detta gäller både i fallet med deras språk och i fallet med deras etnicitet. I dessa avseenden saknas nämligen belägg för eventuella släktskap med sumererna, språket är unikt och möjliga förhållanden kring deras etnicitet okända. De olika författarnas verk som använts för detta arbete ger också olika besked om den exakta tidpunkten för gruppens närvaro i det aktuella området. Till exempel förlägger Nemet-Nejat tidpunkten för gruppens närvaro till ca 3100 f.kr., Black och Green verkar dock vara av en lite annan åsikt då de menar att gruppens språk var närvarande redan 3400 f.kr. Författarna ger också olika besked om hur processen såg ut. Utifrån ett perspektiv, som till exempel Bottéro lutar åt, betraktas gruppen som invandrare. En annan teori har dock motsatt perspektiv på sumererna, gruppen är utifrån detta perspektiv inhemsk. Black och Green verkar luta åt detta perspektiv. Den påverkan som gruppen utövade på områdets utveckling omfattar bland annat utveckling mot skriftspråk och urbanisering. Ytterligare en sak som kan omnämnas är deras påverkan på det språkliga planet genom sumeriskans geografiska spridning och starka ställning. Utvecklingen på det språkliga planet ledde dock till att språkets ställning underminerades av akkadiskan. Som etniskt urskiljbar grupp gick sumererna under i ett mer långsiktigt perspektiv till förmån för semiterna, enligt en uppfattning orsakades detta av assimilering. Vidare ledde det historiska förloppet till att semiterna blev mäktigare och förvandlades till det starkaste politiska, etniska och språkliga

⁹⁰ Bottéro 2004 s. 9, Nemet-Nejat 2002 s. 11-15, 327, Schneider 2011 s. 4-5, 18-20, 25-26

inslaget i området. Ett tydligt exempel på detta historiska förlopp där semiterna blev det viktigaste inslaget är genom det Akkadiska riket (ca. 2350-2193 f.kr.).⁹¹

En annan grupp i Mesopotamiens etniska uppbyggnad var akkaderna. Ett förhållande kring denna grupp är att de var semiter, Nemet-Nejat betraktar dem som invandrare. Författaren menar att ca 2900 f.kr. anlände denna etniska grupp. Som nämnts ovan gick den historiska utvecklingen mot att gruppen blev den mäktigaste, både politiskt och språkligt, i detta sammanhang kan åter nämnas det Akkadiska riket. Processen blev som nämnts till nackdel för sumererna som enskild etnisk grupp. Några förhållanden som dock kan noteras är det perspektiv som fanns på kultursfären, för oberoende av politiska lojaliteter, etniciteter och språkliga konstellationer fanns det ett latent enhetsperspektiv.⁹²

Ytterligare några grupper bör omnämnas, som amoriterna, elamiterna och gutierna. Det är onödigt att gå in på dem för mycket, men jag väljer ändå att nämna dessa aktörer för att de påverkar det historiska förloppet kring de riken som jag ska behandla i denna uppsats.⁹³

2.2 Översikt över mesopotamisk historia

2.2.1 Tidigdynastisk tid (ca. 2900-2350 f.kr.)

Under tidigdynastisk tid (ca. 2900-2350 f.kr.) präglas Mesopotamien av politisk splittring och stadsstatssystem. Tempelbaserad makt präglade stadsstaterna, den religiösa maktens betydelse varierade dock under perioden. Territoriet hos de enskilda stadsstaterna var begränsat och ofta flytande, det förekom till exempel att olika stadsstater gjorde anspråk på samma territorium. Två processer som påverkade den politiska situationen var stadstillväxt och befolkningsökning. Till exempel uppstod många konflikter på grund av territoriebrist, som en konsekvens av dessa processer. Perioden präglas i stor utsträckning av våld och konflikter. I analogi med detta förändrades den politiska makten. Förändringar i den politiska maktens förhållande till religion inträffade där den politiska maktens religiösa aspekt nedtonas, samtidigt bör det dock påpekas att den religiösa aspekten inte försvinner. Förändringen innebär att den politiska makten orienterades mer mot ren krigsmakt. Denna situation blev dock inte permanent, exempel finns där makten tydligt har en religiös aspekt och där religion utnyttjades för den politiska maktens syften.⁹⁴

⁹¹ Black, Green 1992; 1998 s. 9-11, 15, Bottéro 2004 s. 8-15, 18-20, Nemet-Nejat 2002 s. xix, 13-15, Schneider 2011 s. 18-23, Van de Mieroop 2004 s. 32-33

⁹² Black, Green 1992; 1998 s. 11-12, 22 Bottéro 2004 s. 8-15, 18-20, Nemet-Nejat 2002 s. xix, 14-15, 22-26, Schneider 2011 s. 22-25, 141, Van de Mieroop 2004 s. 49-50, 60-69

⁹³ Nemet-Nejat 2002 s. xix, 14-15, 25-29, 323, 327, Black, Green 1992; 1998 s. 11-12, Schneider 2011 s. 22-25, 141-142, Bottéro 2004 s. 14-15, 18-19

⁹⁴ Schneider 2011 s. 21-22, 141, Van de Mieroop 2004 s. 43-50

På de ekonomiska och politiska planen finns det dock tendenser som pekar i en annan riktning i förhållande till kultursfärens splittring. Under kultursfärens historiska utveckling förekom situationer där olika aktörers makt kunde utökas av olika drivkrafter som ekonomiska intressen, diplomati och våld. Med hjälp av dessa drivkrafter kunde enskilda städer utöka sin makt, militärpolitiska och ekonomiska konstellationer och även rena erövringar utgör alla exempel på detta. Van De Mieroop skiljer visserligen på makt kopplad till ekonomi och på makt kopplad till politik. Författaren visar dock på ekonomiska maktstrukturer och förhållanden mellan städer, det fanns hierarkiska perspektiv på städer när det gällde ekonomiska frågor. Stadsstaternas ekonomiska makt i kultursfären följer hierarkiska mönster. Som nämnts ovan utvecklades sumerernas situation de inte blev etniskt urskiljbara, förloppet blev till semiternas förmån. När det gäller våld i området är Van De Mieroops åsikt att det finns en avsaknad av etniska motiv.⁹⁵

2.2.2 Gammalakkadisk tid, akkadiska riket (ca. 2334-2193 f.kr.)

Tidsintervallet ca. 2334-2193 f.kr. skakas av politiska omvälvningar genom en rad olika faktorer som exempelvis folkvandringar, politisk instabilitet, ekonomiska omvälvningar och så vidare som alla på olika sätt kan relateras till det Akkadiska riket. Dess överlevnad kan knappast beskrivas som ett smärtfritt eller friktionsfritt förlopp, ständigt krackelerade riket men lyckades ändå överleva tills problemen eskalerade under Sharkalisharri. Allmänt kan det beskrivas som ett territoriellt expansionsinriktat rike, med Akkad som utgångspunkt och nav med ständiga instabila tendenser både med avseende på landvinningar och det egentliga territoriet.⁹⁶ På det kulturella planet hade riket en slags språkpolitik som var inriktad på att gynna akkadiska. Språket lyftes till nya höjder genom att det användes för officiellt bruk i olika sammanhang. Bland annat då inom de ekonomiska och kulturella sektorerna. Det vore dock felaktigt att påstå att uteslutande detta språk användes, uppenbarligen så i någon utsträckning levde sumeriskan fortfarande.⁹⁷ En fundamental sak som tagits upp lite i förbigående ovan är våldet och den politiska oron. Till att börja med är det mest grundläggande att Akkad var helt beroende av militären för sina politiska ambitioner, dess födelseprocess hade ett våldsamt förlopp och dess politiska överlevnad var ofta tvunget att säkerställas genom våld. Oron bubblade ofta upp till ytan och upproren fick riket att knaka i fogarna. Exemplet på politisk oro är många, bland annat utvecklas de olika städerna ständigt

⁹⁵ Bottéro 2004 s. 12-13, 18-20, Nemet-Nejat 2002 s. 14-15, Schneider 2011 s. 21-25, Van de Mieroop 2004 s. 45-50

⁹⁶ Nemet-Nejat 2002 s. xix, 22-26, Schneider 2011 s. 22-24, 141, Van de Mieroop 2004 s. 59-69, 281

⁹⁷ Schneider 2011 s. 22-23, Van de Mieroop 2004 s. 61-62

till oroshärdar. Som exempel så var Babylonien en riktig koncentration av oroshärdar. Medicinen som de valde att lösa dessa problem med var naturligtvis genom militär vedergällning. När det gäller rikets expansionsambitioner hade de främst två olika geografiska orienteringar. Inledningsvis så var Syrien en intressesfär som de hade politiska ambitioner orienterade kring, till exempel så nådde de och förde krig i Ebla. Iran var den andra intressesfären som de hade ambitioner kring. Som berörts lite ovan finns det ständigt instabila tendenser i landvinningarna. Expansionen var uppenbarligen svår att säkerställa, och återerövringar förekom.⁹⁸ Politiska metoder och drivkrafter finns även inom den ekonomiska sektorn. Riket försökte ge sig självt större ekonomiska muskler genom exempelvis ekonomiska omfördelning och beskattning.⁹⁹ Det bör också tas upp lite om religiös makt här. Religiös makt figurerar här genom framförallt två företeelser som det kan vara lämpligt att kort omnämna här, nämligen inlemmandet av religiösa organisationer i maskineriet och gudomligförklaringar. Ambitioner fanns nämligen att tämja och inlemma tempelorganisationerna i maskineriet med hjälp av att utnyttja presumtvt lojala personer, här kungadöttrar. Det underliggande motivet för att tämja religiösa organisationer var att staten kunde tjäna på det när det gäller inflytande. Själva förutsättningen för denna metod är att de presumtvt lojala personerna befordras inom den aktuella religiösa organisationen ifråga. Den andra ovannämnda företeelsen, gudomligförklaring, väljer jag att här lämna därhän, eftersom företeelsen kommer att dissekteras nedan i undersökningen.¹⁰⁰ Den krigiske och expansionsinriktade Sargon den store (ca. 2334-ca. 2279 f.kr.) är en nyckelperson. Rikets födelse och likväl dess tidiga expansion var denne före detta Kish-invånarens förtjänst. Vidare kan det också nämnas att staden Akkads inträde på den politiska arenan som rikets nav var också hans förtjänst.¹⁰¹ Näste kung som bör nämnas här är den för denna undersökning aktuelle Naram-Sin (ca. 2254-2218 f.kr.). Nu eskalerade instabiliteten, men på något sätt lyckades dock riket överleva även denna gång. Några saker som bör tas upp i samband med honom är hans nepotismbaserade metoder och att han begagnade sig av båda de ovanstående religiösa medlen. Mest relevant och intressant för denna undersökning är gudomligförklaringen.¹⁰² I sin världspolitiska form överlevde dock inte riket och därför bör här kortfattat denna negativa process behandlas. Den negativa utvecklingen är ganska sammansatt och har olika dimensioner. Rent kronologiskt inträffade också under

⁹⁸ Nemet-Nejat 2002 s. 22-26, Schneider 2011 s. 22-24, Van de Mieroop 2004 s. 59-60, 62-63, 64-68

⁹⁹ Schneider 2011 s. 22, Van de Mieroop 2004 s. 60-62

¹⁰⁰ Nemet-Nejat 2002 s. 25, Schneider 2011 s. 22-24, 121-125, Van de Mieroop 2004 s. 62,64-65

¹⁰¹ Nemet-Nejat 2002 s. xix, 22-23, Schneider 2011 s. 22-23, 141, Van de Mieroop 2004 s. 59-64, 68-69, 289

¹⁰² Nemet-Nejat 2002 s. 25, Schneider 2011 s. 23-25, 122-123, 141, Van de Mieroop 2004 s. 61-62, 64-66, 68-69, 281

Sharkalisharri (ca. 2217-2193 f.kr.) en kraftfull eskalering av den negativa situationen. Till att börja med påverkades de negativt i någon utsträckning av folkvandring. Detta eftersom att konsekvenserna av detta naturligtvis blev väpnade konflikter på något plan. När det gäller exempelvis gutierna var det definitivt detta som inträffade. Vidare påverkades de negativt av politisk oro. Slutligen så kan krigen med allehanda politiska aktörer knappast betraktas som politiskt hälsosamt. Krackeleringen urartade, dock är det värt att notera att en spillra överlevde politiskt genom att i huvudstaden fanns någon form av politisk kontinuitet.¹⁰³

2.2.3 Nysumerisk tid, alt. Ur III (ca. 2112-2004 f.kr.)

Kronologiskt befinner sig detta tidsintervall ca. 2112-2004 f.kr. Rent allmänt om denna epoks kulturella och politiska förhållanden så kom här en ny politisk aktör i form av Ur och klev in på den politiska arenan. Effekterna av detta blev att en enorm politisk omvälvning där den aktuella staden i hög utsträckning tog kultursfären i besittning, dock kan det tilläggas att Akkad annekterade mer.¹⁰⁴ Ett kulturellt förhållande är att rikets språkpolitik gynnade och baserades på sumeriska. Dock så kan det noteras här att rent teoretiskt kan i hög utsträckning kan språket ha varit utdött på en vardaglig nivå.¹⁰⁵ På det politiska planet hade riket ett fastare järngrepp och centraliseringen hade nått nya radikalare nivåer.¹⁰⁶ Inom religionspolitiken så använde de sig av olika metoder som gudomligförklaringar och att befordra presumtvt lojala kungabarn inom religiösa organisationer. I denna uppsats är Shulgis gudomligförklaring mest aktuell, men det kan tilläggas att de återstående kungarna här använde sig av samma metod.¹⁰⁷ För att ge något exempel på reformer på det ekonomiska planet kan det nämnas här att man genomförde en ganska radikal beskattningsreform. Kortfattat kan detta närmast beskrivas som en ganska radikal och sofistikerad *in natura*-fond. För att ge en översikt över denna reform så gick *in natura*-medlen i två riktningar, i ett första led betalades skatten *in natura*. I ett andra led kunde sedan dessa *in natura*-medel gå i motsatt riktning för att neutralisera lokala underskott. Det är dock felaktigt att påstå att alla *in natura*-medel begagnades för att neutralisera lokala underskott, istället för att neutralisera dessa fastnade delar av *in natura*-medlen hos lokala regimer och slussades aldrig till detta andra neutraliseringsled.¹⁰⁸

Det är också viktigt att behandla de intressesfärer som fanns. Syrien var en i någon utsträckning en intressesfär, men det bör tilläggas här att denna intresseorientering uteslutande

¹⁰³ Nemet-Nejat 2002 s. 22-26, Schneider 2011 s. 22-24, 141, Van de Mieroop 2004 s. 60, 62-69, 281

¹⁰⁴ Nemet-Nejat 2002 s. xix, 26-29, Schneider 2011 s. 24-25, 142, Van de Mieroop 2004 s. 69-79, 282

¹⁰⁵ Schneider 2011 s. 25

¹⁰⁶ Nemet-Nejat 2002 s. 26-29, Schneider 2011 s. 25, Van de Mieroop 2004 s. 73

¹⁰⁷ Nemet-Nejat 2002 s. 27, Schneider 2011 s. 25, 123-125, Van de Mieroop 2004 s. 76-77

¹⁰⁸ Schneider 2011 s. 25, Van de Mieroop 2004 s. 73-74, 76

höll sig på en diplomatisk nivå. Ur flera perspektiv var denna intressesfär vid denna tidpunkt i kronologin försvagad. Men det fanns också en östlig intressesfär och en östlig militär intresseorientering. Denna intressesfär inkorporerades effektivt. För att ge någon typ av geografisk överblick över denna östliga intressesfär så kan det sägas att vid det slutliga inkorporerandet av denna intressesfär så fanns det två gränser. Till att börja med var den ena gränsen av denna intressesfär vid det slutliga inkorporerandet nuvarande Mosul-slätten. Vidare var intressesfärens andra gräns vid det slutliga inkorporerandet den forntida staden Susa.¹⁰⁹

En naturlig utgångspunkt är Ur-Namma (ca. 2112-2095 f.kr.), eftersom denne är en av nyckelpersonerna i de politiska omvälvningarna. Rikets tillkomst var om inte uteslutande så i alla fall i väldigt hög utsträckning hans förtjänst. Ytterligare ett led i de politiska omvälvningarna var att som redan nämnts ovan att Ur blev navet för utvecklingen och valdes till huvudstad. I samband med honom kan det nämnas att han genomförde reformer på det administrativa planet, en ingrediens som reformarbetet baserades på var kungamakten tillsammans med samhällets pyramidstruktur. Det markeras tydligt att det var kungamakten som delegerade makten neråt i pyramidstrukturen till den stadspolitiska nivån.¹¹⁰ Ett eget kapitel förtjänar omständigheterna kring Ur-Nammans död och de religiösa perspektiv som förekommer kring denna. Denne monark förlorade sitt liv i krig och detta svartmålas i denna kultursfär och fylls med ett riktigt negativt religiöst innehåll, i denna kultursfärs tankeliv finns det perspektiv om detta som en direkt negativ konsekvens av synd.¹¹¹

Historien går sedan vidare med kung Shulgi (ca. 2094-2047 f.kr.) och för att här ge någon form av överblick över hans politiska gärning så kan det här inledningsvis sägas att nu radikaliserades centraliseringen. Han lade mer territorium till riket. När det gäller religionspolitik använde han sig av den för denna uppsats så fundamentala metoden gudomligförklaring. Vissa omständigheter antyder att rent teoretiskt kan äktenskapsbaserade metoder funnits på agendan som medel att dra politiska fördelar ifrån. Dessa omständigheter kan spåras till kungabarnen, som är presumtivt lojala personer. Sedan så bör det dock tilläggas att dessa omständigheter kan spåras även till Shulgi.¹¹²

Den negativa samhällsutvecklingen som resulterade i att riket upphörde att existera är mångfacetterad. Sedan fanns det problem med stabiliteten, det fanns tendenser till upproriska idéströmningar i exempelvis Babylonien. Den ur religiöst perspektiv fundamentala staden

¹⁰⁹ Nemet-Nejat 2002 s. 26-29, Schneider 2011 s. 24-25, Van de Mieroop 2004 s. 69-79

¹¹⁰ Nemet-Nejat 2002 s. 25-26, Schneider 2011 s. 24-25, 142, Van de Mieroop 2004 s. 67, 69-73, 75, 282

¹¹¹ Michalowski 2008; 2012 s. 35-36, Nemet-Nejat 2002 s. 26

¹¹² Nemet-Nejat 2002 s. 26-27, Schneider 2011 s. 25, 142, Van de Mieroop 2004 s. 72-77, 282

Nippur föll. En ny politisk rival i form av utbrytarstatsstaten Isin gjorde entré på den politiska arenan. Militärmakten slukade också alldeles för mycket resurser. Problemet på det ekonomiska planet uppstod som att den ovannämnda *in natura*-fonden krackelerade totalt. Vidare hade byråkratin antagit alldeles för stora proportioner. I den negativa samhällsutvecklingen fanns det också aspekter av mer utomstående karaktär som kraftig turbulens i samband med krig. Exempel på led i den negativa samhällsutvecklingen av denna karaktär är konflikterna med amoriterna. Staten Shimashki eskalerade den negativa samhällsutvecklingen till dess klimax, genom ett plundringståg lyckades denna aktör att totalt knäcka ryggen på Ur.¹¹³

2.3 Översikt över främre orientalisk religion

2.3.1 Mesopotamiska gudar

När det gäller religionen är det flera saker som bör tas upp först. Vad gäller gudarna i Mesopotamien var de många till antalet, här kommer jag bara att ta upp ett urval. Gudarna har i regel dubbla namn, det ena namnet är av sumeriskt ursprung och det andra namnet av akkadiskt ursprung. Många av gudarna var även stadsgudar över någon av de enskilda mesopotamiska städerna.¹¹⁴

Enlil/Ellil, vindguden, som i den mesopotamiska religionen åtnjöt den främsta ställningen bland de mesopotamiska gudarna. Med utgångspunkt från detta kan det tilläggas att detta fick sidoeffekten att de religiösa perspektiven på den i övrigt i hög utsträckning marginaliserade staden Nippur, Enlils bas, påverkades och förvandlade den till ett verktyg på det religiösa planet.¹¹⁵

Guden Enki/Ea hade hand om ganska många områden, bland annat var han en vishetsgud och en vattengud. Den mesopotamiska staden Eridu hade Enki/Ea som sin speciella gud.¹¹⁶

Den mesopotamiske guden för himlen var känd under namnet An/Anu, hans speciella stad var Uruk. Tillfälligt så var han rent föreställningsmässigt huvudguden inom detta religiösa system, men utifrån ett långsiktigt perspektiv utvecklades dock situationen till nackdel för denne gud på denna punkt. Intressant för denna uppsats är att bland de religiösa föreställningarna runt honom där det inkluderas även en föreställning där han beskrivs som kungamaktens skapare. Mer konkret så ligger beröringspunkten i regalieföremålen, vilka i någon utsträckning är relaterade till denne. Utöver detta kan det också tilläggas att i någon

¹¹³ Nemet-Nejat 2002 s. 27-29, Schneider 2011 s. 25, Van de Mieroop 2004 s. 70, 73-74, 77-79

¹¹⁴ Bottéro 2004 s. 45-46, Pollock 1999 s. 186-187, Schneider 2011 s. 51-57

¹¹⁵ Black, Green 1992; 1998 s. 76, Pollock 1999 s. 186-187, Schneider 2011 s. 22, 58-59, Van de Mieroop 2004 s. 49

¹¹⁶ Black, Green 1992; 1998 s. 75, 77, Pollock 1999 s. 186-187, Schneider 2011 s. 55

utsträckning kan han beskrivas som skapelserelaterad gud. Det bör dock tilläggas att denne gud rent konkret i samhället var en ganska perifer och marginaliserad gud.¹¹⁷

Månguden kallades Nanna/Sin, när det gäller religiös praxis var hans bas förlagd till Ur.¹¹⁸

Flera gånger i denna uppsats kommer jag att komma in på Inanna/Ishtar och därför kommer jag att dröja kvar lite extra här vid denna gudomliga aktör. Inanna/Ishtar och de religiösa perspektiven på henne spretar i olika ideologiska riktningar. Men till att börja med finns det en central idéströmning i föreställningarna, nämligen en idéströmning om fysisk och emotionell energiskhet, vilket är ett centralt tema. Inledningsvis så i perspektiven på henne finns exempelvis en destruktiv sida där detta centrala tema definitivt lyser igenom. Krig är en ingrediens i de religiösa perspektiven på denna gudomliga aktör. Nästa ingrediens i de religiösa perspektiven på denna gudomliga aktör som bör dissekteras är sexualitet. En central poäng när det gäller vilka teman som sexualiteten kretsar kring är att den innehåller inga detaljer av föräldraskapsteman eller äktenskapsteman, istället kretsar den kring teman som prostitution och utomäktenskapligt sex. Krig är en fysiskt och emotionellt energisk aktivitet liksom sexualitet är en fysiskt och emotionellt energisk aktivitet. I hög utsträckning så är perspektiven på henne baserade på denna energiskhet. Utöver detta är himlakroppen Venus inkorporerad i perspektiven på henne. Uppenbarligen hörde även hon samman med Uruk.¹¹⁹

Solguden i detta religiösa system var känd under namnet Utu/Shamash, hans städer var Sippar och Larsa. Ett intressant förhållande är att han även var rättvisans gud, enligt vad Black och Green och Schneider menar följer detta logiken med solen som allseende.¹²⁰

Två underjordsgudar var Ereshkigal och hennes make Nergal.¹²¹

2.3.2 Perspektiv på himlen

Ett tema som jag ofta kommer att återkomma till är perspektiv på himlen i denna kultursfär. När det gäller perspektiv på himlen så kan här inledningsvis tas upp det teologiska innehållet hos gudomlighetsmarkören (se Appendix bild 2). Situationen har definitivt gått i riktning mot att himlen är en genuin och konkret teologisk ingrediens i gudomlighetsmarkörens teologiska innehåll. Rent konkret åsyftar den en stjärna. I idéströmningarna om gudomligheten är definitivt himlakroppar en teologisk ingrediens. Samtidigt är det viktigt att balansera helhetsbilden på de teologiska perspektiven på gudomlighet med att de kan gå i diametralt motsatt riktning och vara mer jordiskt baserade. Idéströmningarna när det gäller

¹¹⁷ Black, Green 1992; 1998 s. 30, Pollock 1999 s. 186-187, Schneider 2011 s. 57-58

¹¹⁸ Black, Green 1992; 1998 s. 135, Pollock 1999 s. 186-187

¹¹⁹ Black, Green 1992; 1998 s. 108-109, Pollock 1999 s. 186-187, Schneider 2011 s. 57, 59-61

¹²⁰ Black, Green 1992; 1998 s. 182-184, Pollock 1999 s. 186-187, Schneider 2011 s. 55

¹²¹ Black, Green 1992; 1998 s. 77, 135-136, Schneider 2011 s. 47-49, 75

gudomlighetsmarkörens teologi syftar rent konkret på något högt. Med detta som utgångspunkt blir det himmelska innehållet konkret manifesterat.¹²² Men om nu himlen är en så fundamental teologisk ingrediens, hur såg då de teologiska och fysiska perspektiven på denna ingrediens ut? Jag vill dock redan nu i detta avsnitt framhålla att idéströmningarna om denna ingrediens utifrån ett långsiktigt perspektiv knappast kan beskrivas som homogena. För denna dissektion kommer jag att inleda med sumerernas perspektiv. An, som redan har avhandlats ovan är riktigt relevant här. Det är dubbeltydigt eftersom det kan syfta på två inbördes olika saker, dels så kan det syfta konkret på himmelsguden. Dels så kan det syfta konkret på den fysiska himlen. An är en central komponent i världens struktur. Sedan finns det en komponent av motsatt karaktär, nämligen jorden. Utifrån denna modell var komponenterna sammansmälta i ett första utvecklingsled. I ett annat utvecklingsled drogs komponenterna i olika riktningar och därmed upphörde denna sammansmältning. Av pedagogiska skäl för att visa att modellerna inte är homogena utifrån ett långsiktigt perspektiv så kommer jag att ta upp en annan strukturell modell av en annan karaktär. Utifrån denna modell är himlen strukturerad i ett fåtal olika våningsplan. För att titta på modellen i detalj så i denna struktur karaktäriseras den översta himmelskretsen av att härbärgera guden An/Anu, vilket var dess syfte. För att gå vidare i strukturen inkluderas någon typ av mellankrets. Denna karaktäriseras av att bland annat av att en grupp av gudar kallade Igigi återfinns här och är kopplade till denna del av strukturen. Avslutningsvis så återfinns stjärnorna i den strukturella modellens nedersta krets.¹²³ Stjärnor är definitivt en teologisk ingrediens, dock bör det tilläggas att det finns fall där de är frånvarande på det teologiska planet. Enligt Bottéro är de rent konkret gudarnas avspeglings i teologisk mening.¹²⁴ Det kan tilläggas att det förekom astrologiskt orienterade religiösa aktiviteter. Fundamentalt för dessa aktiviteter är att himlakroppar är centrala instrument för spådomssyften. I dessa aktiviteter är själva navet att gudarnas planer manifesteras i himlens beteendemönster och några centrala teman för dessa aktiviteter är bland annat himlakropparnas rörelser.¹²⁵ När det gäller gudar aktuella för perspektiven här så har jag redan tagit upp flera ovan i det föregående avsnittet, men det är onödigt att detaljerat rekapitulera alla här. Istället för att här detaljerat rekapitulera olika gudomliga aktörer och eventuellt tillägga några ytterligare så nöjer jag mig här med att bara ta upp att det finns gudomliga aktörer som går i riktning mot himlen på det teologiska planet.¹²⁶

¹²² Bottéro 2004 s. 45, 58-59, 64, Selz 2012; 2008 s. 15-16,

¹²³ Black, Green 1992; 1998 s. 30, 52-53, 106, 112-113, Bottéro 2004 s. 77-80

¹²⁴ Black, Green 1992; 1998 s. 36, Bottéro 2004 s. 80

¹²⁵ Black, Green 1992; 1998 s. 36-37

¹²⁶ Se till exempel Black, Green 1992; 1998 s. 30, 108-109, 135, 162-163, 182-184, Schneider 2011 s. 57-58, 59-61

2.3.3 Mesopotamisk religiös praxis

I denna kultursfärs religiösa praxis finns flera företeelser att omnämna. Schneider tar upp olika ritualer. Vad gäller detta menar Schneider att kunskapsläget är bra. Företeelser av rituell karaktär förekommer i källmaterialet. I direkt anslutning till gudarna existerade en praktik enligt Schneider vilken syftade till deras näringsintag. Utförandet av denna företeelse var frekvent. Företeelsen var riktad gentemot gudabilderna. Näring gavs frekvent åt dessa objekt.¹²⁷ Vidare existerade det festivaler. Akitu-festivalerna är en företeelse som Schneider betonar.¹²⁸ Heligt bröllop är ytterligare en företeelse. Företeelsens exakta innehåll är enligt Schneider omtvistat. Två aktörer ska ha figurerat i denna företeelse. En aktör utgörs av en gudinna. Den gudinna som oftast var aktuell utgjordes av Inanna/Ishtar enligt Schneider. Den andre aktören utgörs av kungen. Företeelsen syftar enligt Schneider på dessa aktörers äktenskap. Företeelsen rör sig på ett sexuellt plan, men det praktiska tillvägagångssättet i denna företeelse är omtvistat. En tankegång inkluderar sexuell aktivitet mellan aktörerna. Tankegången är att eventuellt en översteprästinna utgjorde gudinneaktören. En annan tankegång inkluderar att tillvägagångssättet var symboliskt karaktäriserat. Schneider tar upp företeelsens syfte. En eventuell koppling till fruktbarhet utgör ett betraktelsesätt.¹²⁹

2.4 Översikt över den mesopotamiska kungamakten

Några saker bör sägas om den mesopotamiska kungamakten generellt innan själva undersökningen. Schneider menar att kungamakten hade starka religiösa inslag. Gudarnas känslomässiga attityd var i denna kultursfärs idévärld själva kärnpunkten i människors liv. Meningen med mänskliga aktörers liv är med utgångspunkt från denna kultursfärs teologiska perspektiv uteslutande att tjäna gudarna. Staten betraktas också utifrån detta perspektiv, dessa teologiska mål skulle uppfyllas genom organiserad religiös praxis. Monarken figurerar i detta religiösa maskineri som någon slags övervakare. Kungamakten hade prästerliga aspekter. Några begrepp som förekommer kring makten är till att börja med ”en”. Med detta ord avses ”överstepräst”, ett alternativ som dock kan tilläggas är ”präst-kung” (min övers. av eng. ”priest-king”). Ett annat ord är ”lugal”, (alltså ”kung”). En detalj är att ordet rent lingvistiskt översätts ”stor man” (min övers. av eng. ”big man” och ”great man”). Det fanns perspektiv där kungarna karaktäriseras av fysiologiskt stora proportioner och av teologisk storhet. Ytterligare ett annat begrepp är ”ensi”, rent lingvistiskt översätts detta ”stadsguvernör” (min

¹²⁷ Schneider 2011 s. 101, 103-104

¹²⁸ Schneider 2011 s. 104-105

¹²⁹ Schneider 2011 s. 109-111

övers. av eng. "city governor"). Ett viktigt begrepp som rör kungamaktens förhållande till religion är ett specifikt tecken, *d*, vilken åsyftar ordet "dingir" som i sin tur betyder gud. Enligt flera av författarna jag utgått ifrån i detta arbete utgör detta ett slags markör för gudar. Den förekommer ofta i anslutning till dessas namn. Bottéro tar upp vissa saker kring detta. Bottéro menar att tecknet dingir är stjärnformat. Vidare menar han att tecknet åsyftar himmel. Utifrån detta bygger han ett resonemang baserat på att tecknet är kopplat till "höga" saker. Bottéro menar att det kopplat till saker som överlägsenhet eller upphöjdhet. Enligt Bottéro är det detta som karakteriserar gudomlighet, överlägsenhet i förhållande till människor. En sak han tar upp är att detta gäller inte endast överlägsenhet i godhet. Det handlar även om det motsatta, alltså överlägsenhet i ondska och negativa saker.¹³⁰

3. Undersökning

3.1 Vilka religiösa föreställningar finns det kring de gudomligförklarade kungarna Naram-Sin och Shulgi?

3.1.1 Vilka religiösa föreställningar finns det kring Naram-Sin?

3.1.1.1 Naram-Sin och gudomlighetsmarkören

Jag kommer att inleda med Naram-Sins förhållande till gudomlighetsmarkören, *d*, vilken tidigare nämnts (se Appendix bild 2). Rent konkret åsyftar det på "dingir" och praktiskt nog åsyftar det i sin tur "gud". Det finns olika besläktade föreställningar som sammanstrålar i det aktuella ordet. Bland dessa företeelser finns två som jag kommer att fokusera på här, himlen och överlägsenhet. Inledningsvis inkluderas alltså himlen bland de saker som är kopplade till ordet. En intressant omständighet för de himmelska perspektiven är tecknets koppling till stjärnor på grund av dess stjärnformiga struktur. Vidare kan det nämnas att det existerar en idag populär teori i den akademiska världen vars perspektiv är att det som rent konkret åsyftas är en stjärna.¹³¹ En omständighet som jag dock vill ta upp till belysning är att markören möjligen kan ha påverkats av ett fruktbarhetstecken, nämligen en blomstersymbol. "Rosett" är den flitigaste använda termen för denna specifika symbol i konsthistoriska kretsar och detta skulle då öppna dörren för att gudomlighetsmarkören även skulle ha en fruktbarhetskaraktär. På det akademiska planet är det dock himlakroppsteorin som åtnjuter störst popularitet.¹³² De företeelser som enligt Bottéro sammanstrålar i ordet har ett gemensamt karaktärsdrag i någon typ av upphöjdhet. Kopplingen till himlen och överlägsenhet utgår från detta. Det teologiska

¹³⁰ Bottéro 2004 s. 45, 58-59, 64, Nemet-Nejat 2002 s. 186-187, 196, 217-218, Schneider 2011 s. 103, 117-125, när det gäller "stor man" använder Schneider 2011 s. 119 "big man" och Nemet-Nejat 2002 s. 217 "great man"

¹³¹ Bottéro 2004 s. 58-59, Schneider 2011 s. 122-123, Selz 2008; 2012 s. 15-16, s. 15 not 7

¹³² Selz 2008; 2012 s. 15, s. 15 not 7

perspektivet på gudomlighet är kopplat till detta, överlägsenhet, transcendens. När det gäller överlägsenheten kopplad till gudomlighet i denna kulturella kontext är det inte uteslutande positivt. Samtliga plan omfattas i detta perspektiv, inklusive det onda. Markören förekommer i direkt anslutning till Naram-Sins namn.¹³³

3.1.1.2 Naram-Sin och gudomligförklaringstexten

Det är dags att belysa gudomligförklaringstexten:

Naram-Sin, the strong one, king of Akkad: when the four corners (of the universe) together were hostile to him, he remained victorious in nine battles in a single year because of the love Ishtar bore for him, and he took captive those kings who had risen against him. Because he had been able to preserve his city in the time of crisis, (the inhabitants of) his city asked from Ishtar in Eanna, from Enlil in Nippur, from Dagan in Tuttul, from Ninhursaga in Kesh, from Enki in Eridu, from Sin in Ur, from Shamash in Sippar, and from Nergal in Kutha, that he be the god of their city Akkad, and they built a temple for him in the midst of Akkad.¹³⁴

Det absolut centrala temat är aktören Naram-Sin, texten öppnar med aktörens namn och detaljen med denne aktörs monarkiska ställning. En detalj är till att börja med aspekten av denne aktör som ”den starke” (min övers. av eng. ”the strong one”).¹³⁵ Van de Mieroop går inte in på exakt vad som konkret åsyftas med denna titel, men skriver att den nästan uteslutande figurerar kring monarker även om det finns undantag.¹³⁶ Militära teman och detaljer figurerar i texten, en detalj är oppositionen mot aktören. Perspektivet på oppositionen har abnorma geografiska proportioner, hela kosmos är i politisk opposition till denne aktör. Ytterligare en detalj bland de militärpolitiska aspekterna är de nio fältslagen och konsekvensen blir militärpolitiska segrar för monarkaktören. Här finns ett religiöst perspektiv, dessa positiva konsekvenser på det militärpolitiska planet för Naram-Sin är beroende av gudinneaktören Ishtars kärleksfulla attityd. De militära aspekterna fortskrider med detaljen att monarkaktören Naram-Sin tillfångatar militärpolitiskt oppositionella härskare.¹³⁷ När det gäller religiösa teman så är gudomligförklaringen i detta perspektiv en belöning. Motivet bakom denna religiösa belöning på det teologiska planet är rent teoretiskt i detta perspektiv att denne aktör skyddade Akkad. I perspektivet på den teologiska transformeringsprocessen är Naram-Sin ganska nedtonad och passiv. Rent konkret är de drivande i detta perspektiv Akkads befolkning. Ytterligare en detalj på det religiösa planet är de gudomliga aktörer som

¹³³ Bottéro 2004 s. 58-59, Schneider 2011 s. 122-123, Selz 2008; 2012 s. 15-16, s. 15 not 7

¹³⁴ Van de Mieroop 2004 s. 64

¹³⁵ Van de Mieroop 2004 s. 64

¹³⁶ Van de Mieroop 2004 s. 64, 66

¹³⁷ Van de Mieroop 2004 s. 64

figurerar. Det kan tilläggas att dessa gudomliga aktörer är de teologiskt viktigaste i det religiösa livet, några är dock av syriskt ursprung och några är av mesopotamiskt ursprung. Perspektivet är att den teologiska transformeringsprocessen måste religiöst legitimeras av dessa aktörer.¹³⁸ Flera konkreta städer figurerar och perspektivet på dem påverkas av omständigheten att de revolterat. Monarken utnyttjar alltså just deras stadsgudar som språngbräda för att transformera sig till en gud.¹³⁹

Ytterligare ett religiöst tema är att monarken på det teologiska planet rent konkret är en stadsgud.¹⁴⁰

När det gäller dessa teologiska bitar kring monarken Naram-Sin så är den källmässiga situationen extremt skral, för när det gäller kronologiskt samtida historiskt material består källäget uteslutande av denna aktuella text.¹⁴¹ Denna narrativa text som jag här gått igenom sitter inpräntad på ett specifikt delvis ofullständigt föremål kallat Bassetki-statyn.¹⁴² När det gäller de geografiska omständigheterna kring denna text så ligger fyndplatsen för detta historiska material geografiskt i motsvarande dagens norra Irak. Det bör dock tilläggas att exakt när som detta historiska material transporterades till denna geografiska plats är oklart.¹⁴³

3.1.1.3 Naram-Sin och andra gudar

Flera av de författare som jag använt mig av i denna uppsats kommer in på Inanna/Ishtar när de sätter Naram-Sin under lupp.¹⁴⁴

Jag har redan översiktligt behandlat Inanna/Ishtar ovan i denna uppsats, men ytterligare en teoretisk aspekt av henne som jag ännu inte tagit upp är att hon rent teoretiskt består av flera olika gudinnor som den religionshistoriska utvecklingen drivit ihop till en enda gudomlig aktör. Den version som de akkadiska monarkernas intresse var riktat mot var den version som var hemmahörande i staden Agade (Akkad).¹⁴⁵

En version som är extra intressant här är Ishtar-Annunitum. Denna var enligt Michalowski något slags stadsgudinna i Akkad. Därför spekulerar författaren att den gudomligförklarade Naram-Sin blev något slags parallell stadsgud till denna gudinna. Utifrån detta kan dessa två rent teoretiskt ha betraktats som att ha ingått äktenskap.¹⁴⁶ Selz omnämner en bild av Naram-

¹³⁸ Michalowski 2008; 2012 s. 34, Schneider 2011 s. 122, Van de Mieroop 2004 s. 64

¹³⁹ Van de Mieroop 2004 s. 64, 66

¹⁴⁰ Andersson 2012 s. 257, Michalowski 2008; 2012 s. 34, Schneider 2011 s. 122, Van de Mieroop 2004 s. 64

¹⁴¹ Michalowski 2008; 2012 s. 34, Schneider 2011 s. 122, Van de Mieroop 2004 s. 64

¹⁴² Bernbeck 2008; 2012 s. 162, Michalowski 2008; 2012 s. 34 not 2, Van de Mieroop 2004 s. 64, 66

¹⁴³ Van de Mieroop 2004 s. 64

¹⁴⁴ Michalowski 2008; 2012 s. 34, Schneider 2011 s. 122, Selz 2008; 2012 s. 20, Van de Mieroop 2004 s. 64

¹⁴⁵ Black, Green 1992; 1998 s. 108-109, Michalowski 2008; 2012 s. 34

¹⁴⁶ Michalowski 2008; 2012 s. 34

Sin och i detta fall förekommer ytterligare en gestalt: Ishtar. Situationen mellan dessa två aktörer i motivet är att beskriva som familjär. När det gäller gudinnans roll är den kopplad till stjärnornas värld. I det aktuella fallet är dock den framträdande funktionen hos gudinnan den som är kopplad till krig. Vidare finns det andra figurer här, dessa utgörs av fångar.¹⁴⁷

Något som tagits upp i föregående avsnitt men som kan tas upp även under detta tema är de gudomliga aktörerna i gudomligförklaringstexten. Som tagits upp i föregående avsnitt finns det ett perspektiv på den teologiska transformeringsprocessen att dessa aktörer måste religiöst legitimeras. Transformeringsprocessen sker alltså på dessa andra aktörers teologiska mandat.¹⁴⁸

Jag tänker inte dissekera konst här djuplodande då det är temat för det kommande avsnittet nedan, men för detta avsnitts tema finns det fundamentala teologiska perspektiv på monarkens segerstele. Det handlar om detaljer inom den konstnärliga sektorn här som påverkar perspektivet på den gudomligförklarade monarken, bland annat måste han i motivet fortfarande hämta hjälp på det religiösa planet från andra gudomliga aktörer med hjälp av en amulett.¹⁴⁹

3.1.1.4 Naram-Sin i konsten

Winter utgår mycket från bilder i sin artikel. Winter behandlar Naram-Sins så kallade Segerstele (se Appendix bild 1). Winter analyserar hur Naram-Sin gestaltas på denna. Naram-Sins behornade hjälm i motivet är en detalj som illustrerar ett teologiskt perspektiv eftersom det rent teoretiskt skulle kunna vara en parallell till det faktum att i konsten utgörs gudarnas huvudbonader av behornade kronor. En annan detalj som utgör ett gudomligt attribut i konsten är kroppens gestaltning, Naram-Sins kropp är gestaltad på ett mer ”gudomligt” sätt. Men det här teologiska mönstret bryts av ett antal andra saker som pekar i en viss annan riktning. Trots att monarken transformerats till en gud måste han hämta hjälp på det religiösa planet genom att han i motivet har en amulett runt halsen. Ett annat förhållande Winter tar upp handlar om gudars emblem. I militära sammanhang använde sig Naram-Sin av sådana. I motivet är Naram-Sins gudomlighet inte så oerhört radikal och knappast den högsta tänkbara. Naram-Sins gudomlighet exkluderar inte annan gudomlighet. Det finns också ett teologiskt perspektiv som illustreras av antalet par horn, eftersom de illustrerar någon typ av teologisk rangordning. I fallet med de gudomliga aktörerna är antalet par flera medan i monarkens fall

¹⁴⁷ Selz 2008; 2012 s. 15-16, 20, 26, Michalowski 2008; 2012 s. 34

¹⁴⁸ Van de Mierop 2004 s. 64, 66, Michalowski 2008; 2012 s. 34, Schneider 2011 s. 122

¹⁴⁹ Winter 2008; 2012 s. 76

endast ett.¹⁵⁰ De huvudsakliga idéströmningarna i de behornade kronornas teologi bör sättas under lupp här. De huvudsakliga idéströmningarna här är rent konkret någon typ av fruktbarhetsperspektiv. Något riktigt illustrativt för detta fruktbarhetsperspektiv i dessa teologiskt laddade huvudprydnader är att då de inkorporerades i de konstnärliga motiven inkorporerades tjuvmasker i anslutning till dem. Ytterligare en konstnärlig ingrediens som inkorporerades kring huvudprydnaderna och som också skulle kunna illustrera fruktbarhetsperspektiv är kornax. Teologin i denna kultursfär har två fruktbarhetsingredienser. Den ena fruktbarhetsingrediensen i teologin är boskapsavelsteman. Den andra fruktbarhetsingrediensen i teologin är jordbruksteman.¹⁵¹

Denna uppsats måste nu gå vidare med någon form av översikt över de återstående religiösa temana och teologiska perspektiv som kan spåras på Naram-Sins stele. Ett berg som rent teoretiskt åsyftar ett verkligt berg är en ingrediens i motivet. Rent teoretiskt kan det vara konkret berget Sidur som åsyftas. Flera aktörer är inkluderade i motivet, en aktör är Naram-Sin. Det finns en teologisk detalj genom att denne aktör är behornad. Huvudsakligen två grupper av aktörer figurerar i motivet, den ena gruppen aktörer är akkadiska militärer. Den andra gruppen aktörer i motivet består av medlemmar av en etnisk grupp kallad lullubi. De båda ovannämnda grupperna aktörer är motsatta sidor i en militär konflikt, det är ett krigsmotiv. När det gäller temana finns det några fundamentala och illustrativa detaljer som transporterar motivet bort från status quo. En detalj är frånvaron av sköldar. Ytterligare ett teologiskt tema illustreras av aktörernas blickar, de akkadiska aktörerna ignorerar nämligen motsidan. Rent konkret så illustreras detta tema av att aktörerna blickar uppåt. Dessa två detaljer i kombination gör att det inte är korrekt att beskriva de akkadiska aktörerna i motivet som konfliktsökande och detta illustrerar att den aktivitet som de akkadiska aktörerna utövar inte är av krigisk karaktär. Aktiviteten är av beundrande karaktär. När det gäller de centrala temana baserar Bernbeck sin metod på att spåra aktörernas blickar. En ganska illustrativ omständighet framträder då denna metod brukas, aktörernas konkreta uppmärksamhet kan spåras till en konkret punkt. En omständighet som jag strax kommer att återkomma till är att den spåras till berget. Det centrala är att då denna konkreta punkt spåras framkommer den illustrativa omständigheten som är själva navet i Bernbecks perspektiv här: ett laddat geometriskt mönster baserat på aktören Naram-Sins öga. Det existerar nämligen i det geometriska mönstret en geometrisk relation mellan denna detalj och den konkreta uppmärksammade punkten genom att båda detaljerna existerar på exakt samma geometriska

¹⁵⁰ Brisch 2008; 2012 s. 3, Winter 2008; 2012 s. 76-77

¹⁵¹ Selz 2008; 2012 s. 16

nivå. De centrala temana som illustreras av aktörernas blickar kan rent teoretiskt vara baserade på Naram-Sin som genuint och konstant vakande. Den teoretiska konsekvensen är att underkastelse är ett centralt tema.¹⁵²

Aktörerna i motivet ignorerar andra aktörer och detta illustrerar ytterligare ett tema, ett relationsbaserat tema. De ignorerar varandra genom att blickarna undviker andra aktörers blickar, vilket Bernbeck menar i slutändan resulterar i att aktörerna binds till Naram-Sin.¹⁵³ Vidare ytterligare detaljer som illustrerar teman är aktörernas fysiska kroppsställning. Exempelvis lullubi-motståndarna har ganska negativt laddade fysiska kroppsställningar som syftar till att karaktärisera dem utifrån negativt laddade perspektiv. Situationen ser diametralt annorlunda ut när det gäller de akkadiska aktörerna. När det gäller den gestaltning som valts för dessa aktörer så kan situationen beskrivas som att alla getts samma fysiska kroppsställning med monarkaktören som modell. Detta kan rent teoretiskt avslöja ett perspektiv på kungen som en militär modell eller föredöme på ett djupare plan, nämligen tankegångar om att metoden för att uppnå militär seger är i hög utsträckning beroende av att monarkens fysiska mönster sprids till andra aktörer.¹⁵⁴

Ytterligare några detaljer som också illustrerar vissa teman är stjärnsymbolerna, vilka figurerar i den övre sektionen. Dessa detaljer åsyftar rent konkret olika gudomliga aktörer. I det här fallet med dessa detaljer så menar Selz att exempelvis Ishtar återfinns. De andra två gudomliga aktörerna som återfinns här är solguden respektive månguden.¹⁵⁵ Bernbeck beskriver ett tema i motivet som ett hierarkiskt perspektiv. I det första ledet existerar de stora gudarna. I det andra ledet existerar mindre gudar. Så slutligen existerar vanliga dödliga i det tredje ledet. När det gäller just Naram-Sin i det här teologiska, hierarkiska perspektivet så hör han till det andra ledet.¹⁵⁶

Några detaljer från ett annat fall, nämligen ett kalkbaserat konstverk, kan också tilläggas här. Två aktörer figurerar här i det aktuella motivet, dels så figurerar Ishtar här. Här understryks särskilt den krigiska ingrediensen i hennes teologi. Den andre aktören är Naram-Sin, som definitivt har fyllts med ett gudomligt innehåll här i detta aktuella fall. Situationen mellan dessa aktörer som motivet är baserat på är att beskriva som familjär. Ytterligare aktörer som är rent konkret att beskriva som fångar figurerar i motivet. Dessa aktörer är av

¹⁵² Bernbeck 2008; 2012 s. 163-164, 166

¹⁵³ Bernbeck 2008; 2012 s. 164, 166

¹⁵⁴ Bernbeck 2008; 2012 s. 164, 166

¹⁵⁵ Bernbeck 2008; 2012 s. 163-164, 166, Selz 2008; 2012 s. 21 not 34

¹⁵⁶ Bernbeck 2008; 2012 s. 164, 166

inbördes blandad karaktär, det kan exempelvis noteras att vissa aktörer är av gudomlig karaktär. Andra av dessa aktörer är dock av mänsklig karaktär.¹⁵⁷

3.1.1.5 Naram-Sins titlar

Istället för att dissekera dennes titlar direkt så kan det vara en fördel att ta utgångspunkt i de föregående kungarna. En ur ideologiskt perspektiv fundamental titel som jag tänker ta utgångspunkt ifrån är ”Kung av Kish”, (min övers. av eng. ”King of Kish”).¹⁵⁸ Inledningsvis så integrerades den på det ideologiska planet i anslutning till Sargon. Det kan också tilläggas att den figurerar på det ideologiska planet i anslutning till dennes söner. Titeln är baserad på en konkret stad som var Sargons första politiska arena, men det ideologiska innehållet spretar i olika riktningar. För trots att det är baserat på en konkret stad så drev den ideologiska utvecklingen titeln till att få ett innehåll av abnorma geografiska proportioner: ”kung över världen” (min övers. av eng. ”king of the world”). Rent teoretiskt kan det vara baserat på en ordlek baserat på ordet ”kishshatum”, vilket i sin tur rent konkret översätts ”hela den bebodda världen” (min övers. av eng. ”the entire inhabited world”). Ordleken skulle då rent teoretiskt vara baserad på två aspekter, en aspekt i form av den konkreta staden Kish och en annan aspekt i form av det sistnämnda konkreta begreppet. Att den konkreta staden Kish är en ingrediens som titeln är baserad på är sannolikt fallet.¹⁵⁹ Men innehållet i Naram-Sins ideologi är av radikalare karaktär, en aspekt som är ganska illustrativ för denna radikaliserande omständighet är den geografiskt baserade titeln ”kung över (universums) fyra hörn”, (min övers. av eng. ”king of the four corners (of the universe)”). Rent teoretiskt grundas detta på ett geografiskt perspektiv. Monarken placeras i detta perspektiv i den konkreta geografiska mitten.¹⁶⁰

Ytterligare en ideologisk detalj som inorporerades i Naram-Sins teologi är den geopolitiskt orienterade titeln ”Landets Gud” (min övers. av eng. ”God of the Land”), rent konkret är denna detalj sammanlänkad med geopolitiska erövringar av territoriell natur.¹⁶¹

Sedan finns det ett annat epitet som återkommer kring Naram-Sin och som det avslutningsvis här också kan vara i viss mån relevant att ta upp, nämligen ”fåraherde”. När det gäller Naram-Sins förhållande till just detta epitet så lyser det med sin frånvaro i samtida material, det är endast närvarande kring honom i senare texttraditioner.¹⁶²

¹⁵⁷ Selz 2008; 2012 s. 20, 26

¹⁵⁸ Bernbeck 2008; 2012 s. 162-163, Nemet-Nejat 2002 s. 22, Van de Mieroop 2004 s. 60, 64

¹⁵⁹ Bernbeck 2008; 2012 s. 162-163, Nemet-Nejat 2002 s. 22, Van de Mieroop 2004 s. 60, 64

¹⁶⁰ Bernbeck 2008; 2012 s. 162-163, Van de Mieroop 2004 s. 64, Winter 2008; 2012 s. 76

¹⁶¹ Winter 2008; 2012 s. 76

¹⁶² Andersson 2012 s. 111, 111 och not 592

3.1.1.6 Naram-Sin och arvsfrågan

En teologisk omständighet som förtjänar uppmärksamhet är att på det ideologiska planet fanns det inga ärftlighetsfaktorer i Naram-Sins teologi. Hans son, Sharkalisharri, går i en annan riktning på det ideologiska planet när det gäller teologi genom att denne individ på detta plan inte utvecklats i riktning mot gudomlig karaktär. Rent konkret orsakas detta av den källmässiga situationen, vilken går i riktning mot att gudomlighetsmarkören på ett generellt plan saknas runt denne individ. Det relevanta källmaterialet som är ur rent kronologiskt perspektiv samtida med denne aktör går ofta i just den riktningen ideologiskt. Men detta mönster i den källmässiga situationen bryts ibland genom omständigheten att en del källmaterial går i motsatt riktning och gudomlighetsmarkören inkorporeras kring denne aktör. Den källmässiga situationen kring denne aktör är på ett generellt plan förvirrad när det gäller teologi. Längre fram i kronologin inträder en omständighet som påverkat situationen negativt, nämligen att de lokala kopierarna tenderat att inkorporera markören kring denne aktör. Ytterligare en omständighet i situationen är att en del relevant material kring denne aktör fått fysiska skador. Källmaterialet har påverkats i negativ riktning i rekonstruktionssyften då aktören missförstått och rekonstruktionsprocessen teoretiskt baserats på att han gått i riktning mot gudomlig karaktär. Tendenser hos sigill som ur kronologiskt perspektiv är samtida med Sharkalisharri går ibland i riktning mot att inkorporera gudomlighetsmarkören och rent teoretiskt kan dessa tendenser i den källmässiga situationen ha orsakats av radikalt hängivna anhängare. Det fundamentala är att detta materials syfte är av hyllande karaktär. Detta påverkar i långa loppet perspektivet på Naram-Sin, genom omständigheten att Sharkalisharri inte går i riktning mot gudomlig karaktär resulterar detta i effekten att Naram-Sins teologi inte kan betraktas som inkorporerande ärftlighetsfaktorer.¹⁶³

3.1.2 Vilka religiösa föreställningar finns det kring Shulgi?

3.1.2.1 Shulgi och gudomlighetsmarkören

Jag kommer att inleda dissektionen av Shulgis teologi med gudomlighetsmarkören (se Appendix bild 2).¹⁶⁴

Några turbulenta politiska omständigheter måste dock sättas under lupp först. En turbulent politisk omständighet är attacker från yttre aktörer. En annan turbulent omständighet är lokala upprorstendenser, kontinuerligt fanns det inre aktörer med andra agendor än statens agendor.

¹⁶³ Michalowski 2008; 2012 s. 35, 35 och not 5, Schneider 2011 s. 123, 123 och not 18

¹⁶⁴ Bottéro 2004 s. 58-59, Michalowski 2008; 2012 s. 36, Schneider 2011 s. 25, 122-124, Selz 2008; 2012 s. 15-16, s. 15 not 7

Ytterligare en turbulent omständighet är att monarkin rent teoretiskt kan ha varit handikappad ideologiskt. Ur-Namma förlorade sitt liv i krig och detta fylls med ett riktigt negativt religiöst innehåll. Dessa turbulenta omständigheter var tvungna att kontreras. Gudomligförklaringen är det mest långtgående resultatet av kontreringen av Ur-Nammans religiöst negativa död.¹⁶⁵

Årsnamn är i denna kultursfär ett dateringssystem där högt värderade historiska händelser ur statens perspektiv används för att identifiera enskilda år. Detta illustrerar vilka historiska händelser som ur statens perspektiv värderades högt och här figurerar olika teman, ofta handlar det om byggnadsprojektsteman, religiösa teman eller militära teman.¹⁶⁶

Michalowski går kronologiskt igenom Shulgis tid vid makten med hjälp av ett material bestående av årsnamn. Det finns två faser i Shulgis styre i detta material vilka innehåller inbördes olika urval av händelser. De år som avses i denna indelning är till att börja med de inledande tjugo åren och vidare från år 21 till 48. Innehållet i första fasen utgörs huvudsakligen av religiösa, kultiska detaljer. Geografiskt är materialet här begränsat till tre städer, dessa städer inkluderar Uruk, Nippur och Ur. Städerna var av stor betydelse ur religiöst, kultiskt perspektiv. I denna fas tycks perspektivet främst vara riktat inrikes. I stor utsträckning verkar denna fas sakna utrikesperspektiv. Innehållet i nästa fas är dock annorlunda. Innehållet här karaktäriseras av krig och konflikter. Detta är kopplat till Shulgis hantering av problemen, för med hjälp av olika saker som inkluderade till exempel organisering och religion stabiliserades kungamakten och de inre hoten avväjdes. Genom detta möjliggjordes ett fokus riktat utåt. Den mest illustrativa omständigheten kring år 21 för denna del av dissektionen är att gudomlighetsmarkören konsekvent börjar figurera kring Shulgi.¹⁶⁷ Det är onödigt att djuplodande rekapitulera alla ingredienser i gudomlighetsmarkörens teologi här i denna dissektion då det redan gjorts. Så därför nöjer jag mig med att rekapitulera att stjärnor är en teologisk ingrediens i gudomlighetsmarkören och att det alternativt kan finnas ett fruktbarhetsperspektiv genom rosetter. Överlägsenhet som en teologisk ingrediens kan också rekapituleras här.¹⁶⁸

3.1.2.2 Shulgi och andra gudar

Mytologin utnyttjades av Shulgi för religionspolitiska syften. Hans tillvägagångssätt här innebar att han tog tre mytologiska karaktärer och lät dessa utgöra sin familj. Hans mor blev Ninsumuna, en gudinna. Hans far blev Lugalbanda, denne karaktär var en hjälte. Vidare till

¹⁶⁵ Michalowski 2008; 2012 s. 35-38, Nemet-Nejat 2002 s. 26, Schneider 2011 s. 25, 123-124

¹⁶⁶ Van de Mierop 2004 s. 61

¹⁶⁷ Michalowski 2008; 2012 s. 36, Schneider 2011 s. 123-124

¹⁶⁸ Bottéro 2004 s. 58-59, Schneider 2011 s. 122-124, Selz 2008; 2012 s. 15-16, s. 15 not 7

rollen som Shulgis bror utnyttjades gestalten Gilgamesh. Genom att på ett föreställningsmässigt plan bli en medlem av en mytologisk gudomlig familj resulterar detta i att gudomligheten inkluderar även Shulgi. I anslutning till detta kan också Ur-Namma tas upp. Denne dog en död som var problematisk utifrån ett politiskt ideologiskt perspektiv för kungamakten, detta förhållande var ett ofördelaktigt läge för Shulgi. Gudomligheten inkluderar inte Ur-Namma och detta förhållande kan kopplas till det ovanstående. Michalowski betraktar detta som en distansering gentemot Ur-Namma.¹⁶⁹

Sedan kan det här i denna uppsats vara intressant att översiktligt dissekera de teologiska perspektiven kring de ovannämnda aktörerna. Inledningsvis hur såg då de teologiska perspektiven på aktören Ninsumuna ut? Lingvistiskt så översätts namnet ”Fru Vildko”. (eng. ”lady wildcow”). Rent teoretiskt var vildboskap ett centralt tema runt henne. Ytterligare en detalj i perspektiven på henne är att hon på det mytologiska planet besitter kraften att drömtyda. I anslutning till perspektiven på henne kan det tas upp att vildboskap är ett centralt religiöst tema i kultursfären och en teologisk ingrediens i behornade huvudbonader. Biologiskt åsyftas rent konkret arten *Bos primigenius*. Denna art figurerade i den lokala biologiska faunan. På det biologiska planet hade vildtjurar mycket stora kroppsliga proportioner. Stora horn är ett biologiskt karaktärsdrag för denna art. Tamboskap hade mycket mindre kroppsliga proportioner. När det gäller de religiösa tankegångarna kring vildboskap så är det centrala att denna art symboliserar exempelvis styrka i denna kultursfär. Avslutningsvis så är det då i ljuset av dessa kulturella omständigheter som denna art fungerar som gudssymbol.¹⁷⁰

Vidare hur ser då de teologiska perspektiven på den ovannämnde aktören Lugalbanda ut? När det gäller denne aktör så var han en gudomligförklarad kung. Hans domän var staden Uruk. Kultisk verksamhet förekom i anslutning till denne figur och det är känt att Ur III-kungarna deltog i denna kultiska verksamhet. Kultisk verksamhet centrerad kring denne aktör förekom på flera olika platser som exempelvis Nippur och Umma. Ytterligare en detalj är att Inanna förekom i perspektiven i anslutning till denne. Det kan också noteras att det finns perspektiv på honom som fåraherde, detta perspektiv förekommer i källan *Den sumeriska kungalistan*. Slutligen så kan det noteras att kronologiskt så täcker hans regeringstid utifrån denna källas perspektiv hela 1200 år. En detalj när det gäller perspektiven på dessa båda aktörer Lugalbanda och Ninsumuna är att på det mytologiska planet hade de en relation av

¹⁶⁹ Michalowski 2008; 2012 s. 35-38, Schneider 2011 s. 123-124

¹⁷⁰ Black, Green 1992; 1998 s. 102-103, 141

äktenskaplig karaktär. Ytterligare en detalj är att Gilgamesh på det mytologiska planet är son till dessa aktörer.¹⁷¹

Arvsfrågan är dock ett problem med gudomligförklaringen, hur ska framtida härskare kunna omfattas av denna gudomlighet? Problemet skulle kunna aktualiseras i anslutning till Shulgis frånfälle. När Shulgis liv var slut skulle det kunna få den negativa effekten att själva hans död motbevisar hans teologiska position. En långsiktig fara med detta är att hans död skulle kunna förhindra arvingen att få en sådan teologisk position. Gilgamesh teologi är en kungadödsteologi, kungadöd är den ingrediens som hans teologi är baserad på. Med hjälp av Gilgamesh teologi kunde den långsiktiga faran med Shulgis död lösas. Vidare tar Michalowski upp olika texter och förekomsten i detta material av företeelser som kungamakt och gudomlighet. Materialet inkluderar till exempel verk om Gilgamesh och gestalter kopplade till Uruk. Genom majoriteten av det material som fokuserar på Gilgamesh manifesteras Shulgi som en gudomlig aktör. Materialet innehåller betydelsefulla teman för kungamakten, som till exempel övernaturliga kopplingar, krig och så vidare. I materialet förekommer även teman som kungadöd. Förändringar i det skriftliga materialet har inträtt över tiden genom bearbetningar, vissa detaljer bevarades dock. Utifrån innehållet i dessa detaljer så kan det ha existerat ett mer problematiserande perspektiv på monarkerna i detta material. Detta perspektiv ska gälla på olika plan, både när det gäller det teologiska men också när det gäller kungarnas förhållande till samhället. Michalowski ställer också upp en teori om att det historiska materialet tendentiöst påverkats i en politiskt fördelaktig riktning utifrån statsmaktens perspektiv. Ytterligare en text som Michalowski tar upp avhandlar Gilgamesh död. I texten får Gilgamesh rollen som dödsrikets härskare. Tillvägagångssättet vid hans gravläggning ser ut på så sätt att graven förläggs i Euftrat. Enligt texten har floden tillfälligt berövats sitt vatten, vilket möjliggjort detta företag. Eufrats vatten återerövrar sedan marken när det hela färdigställts. Vidare menar dock texten att Gilgamesh reinkareras. Det är nu rikets kungar kommer in i berättelsen. Texten betraktar kungarna, inklusive Shulgi, som Gilgamesh inkarnationer. Detta alltså parallellt med att Gilgamesh innehar funktionen som en herre i dödsriket, men rent konkret är det Gilgamesh ande som innehar den rollen. Utifrån detta pekar Michalowski på textens betydelse i detta sammanhang.¹⁷²

¹⁷¹ Black, Green 1992; 1998 s. 123, 141

¹⁷² Michalowski 2008; 2012 s. 36-38, 41

3.1.2.3 Shulgi och himlen

En teologisk omständighet när det gäller Shulgis död är att det existerade ett teologiskt perspektiv om att han företog en himlafärd efter att den döden inträtt.¹⁷³

På det teologiska planet så kan detta rent teoretiskt vara en förvandlingsprocess. Denna teologiska förvandlingsprocess slutar rent teoretiskt med att denne härskare uppnår en ny existens som stjärna. Teologiskt kan detta alltså rent teoretiskt ha fått konsekvensen att han rent konkret blir en fysisk stjärna. En annan intressant detalj gäller Ur-Namma, eftersom att i hans fall råder samma förhållande. Enligt Selz genomgår även Ur-Namma denna teologiska process och uppnår denna typ av existens som en fysisk stjärna.¹⁷⁴

Ytterligare en detalj i personens teologi är den konkreta teologiska och gudomliga aspekten ”Shulgi-dumu-Ana”. Här öppnar sig lite olika lingvistiska översättningsmöjligheter.

Inledningsvis skulle en lingvistisk översättningsmöjlighet av denna aspekt vara ”Shulgi-Himlarnas-son”. Ett lingvistiskt alternativ som modifierar perspektivet här är detaljen att det rent teoretiskt skulle kunna åsyfta An, perspektivet skulle då modifieras till att denne monark på det religiösa planet är barn till An (min övers. av eng. ”Shulgi-son-of-the-Heavens (or: of An)”). Denna konkreta teologiska aspekt av personen Shulgi var på det religiöst praktiska planet ett kultobjekt i Ur.¹⁷⁵

3.1.2.4 Shulgi och arvsfrågan

Både på de teologiska och praktiska planen rör sig alla Shulgis efterträdare i riktning mot gudomlig natur.¹⁷⁶ Exempelvis så kan det sägas att gemensamt för alla de relevanta personerna här så inkorporerades gudomlighetsmarkören runt dem.¹⁷⁷ Några andra omständigheter är inledningsvis detaljen att i det praktiska religiösa livet förvandlades de relevanta personerna till konkreta kultobjekt. En besläktad praktisk omständighet är tempelbyggande, att tempel i det praktiska religiösa livet existerat kring de relevanta personerna är definitivt fallet.

Ytterligare en besläktad praktisk detalj är deras statyer.¹⁷⁸ På det teologiska planet är ärftlighetsfaktorerna baserade konkret på Gilgamesh teologi och här kan den teologiska omständigheten rekapituleras att på det teologiska planet hade denne aktör och Shulgi en syskonrelation. Denna teologi är baserad på kungadöd. Med hjälp av denna teologiska

¹⁷³ Michalowski 2008; 2012 s. 38

¹⁷⁴ Michalowski 2008; 2012 s. 35-38, Selz 2008; 2012 s. 21

¹⁷⁵ Michalowski 2008; 2012 s. 38

¹⁷⁶ Michalowski 2008; 2012 s. 37, Nemet-Nejat 2002 s. 27, Schneider 2011 s. 124-125, Van de Mierop 2004 s. 76

¹⁷⁷ Schneider 2011 s. 124

¹⁷⁸ Michalowski 2008; 2012 s. 36-37, Nemet-Nejat 2002 s. 27, Schneider 2011 s. 124, Van de Mierop 2004 s. 76

omständighet kunde denne aktör transformeras till ett teologiskt verktyg för att neutralisera dödens negativa perspektiv. Kungadödsteologin blev det teologiska slagträet och konsekvensen av denna teologiska metod blev att gudomligheten på det teologiska planet inkorporerade en konkret ärftlighetskaraktär. Det finns tendenser hos flera av de relevanta kungarna här att inkorporera de gudomliga aktörer som behandlats ovan i sina respektive individuella teologier. Exempelvis så tenderar de att inkorporera aktörerna Ninsumuna och Lugalbanda och tendenserna går ofta i riktning mot att ha dessa två specifika aktörer på det teologiska planet som moder och fader. Aktören Gilgamesh tenderar de relevanta monarkerna att på det teologiska planet inkorporera som broder.¹⁷⁹

3.2 Vilka likheter och skillnader finns det i de religiösa föreställningarna kring Naram-Sin och Shulgi?

3.2.1 Naram-Sin, Shulgi och gudomlighetsmarkören

Till att börja med när det gäller gudomlighetsmarkören så figurerar den både i anslutning till Naram-Sins och till Shulgis respektive namn.¹⁸⁰ De konkreta föreställningar som markören innehåller är därmed av intresse här. Det är rent allmänt problematiskt att fastslå exakt vilka konkreta tankegångar som fanns på denna punkt, men det är möjligt i begränsad utsträckning att fastslå några konkreta idéströmningar. Den mest grundläggande konkreta saken som kan tas upp här är att rent konkret åsyftar markören ett specifikt enskilt ord, dingir. Detta specifika ord översätts ”gud”. När det gäller övriga mer konkreta saker som kan tas upp här är att det finns religiösa och teologiska kopplingar till saker som himlen. Företeelser som himlen är enligt Bottéro det som konkret faktiskt avses och på det teologiska planet är himlen en del av gudomligheten här. Det kan nämnas här att en koppling till stjärnor möjligen skulle kunna finnas här när det gäller gudomlighetsmarkören. Kopplingen till stjärnor kan möjligen skönjas genom dess struktur. Vidare på det teologiska planet är överlägsenhet ett grundläggande karaktärsdrag för gudomlighet. Den teologiska innebörden av detta karaktärsdrag är att gudomliga aktörer är högst i den teologiska hierarkin. En teologisk faktor som påverkar situationen är den teologiska roll människor spelar här. Mänsklighet är liksom själva förutsättningen för detta perspektiv på grund av att den är den teologiska utgångspunkten för perspektiven på de gudomliga aktörerna. När det gäller perspektivet på gudomliga aktörer så är detta perspektiv genuint antropomorfistiskt. Tumregeln i perspektivet är att aktörerna på det teologiska planet har mänskliga karaktärsdrag, både rent teologiskt och utseendemässigt, men

¹⁷⁹ Black, Green 1992; 1998 s. 89-91, 123, 141, Michalowski 2008; 2012 s. 36-37, Nemet-Nejat 2002 s. 27, Schneider 2011 s. 124-125, Van de Mieroop 2004 s. 76

¹⁸⁰ Michalowski 2008; 2012 s. 34-36

att i detta perspektiv så har deras karaktärsdrag radikalare dimensioner än mänskliga aktörers karaktärsdrag. Teologiskt är gudomliga aktörers goda drag radikalare, men detta perspektiv gäller även de dåliga karaktärsdragen.¹⁸¹

3.2.2 Andra gudar

När det gäller Naram-Sin så visar Michalowski att han hade rollen som någon typ av stadsgud. Den specifika ort som han på detta sätt var knuten till var Agade.¹⁸²

På det teologiska planet finns det också olika saker att ta upp här när det gäller olika gudar som de respektive kungarna har olika typer av förhållanden till. Det är också av intresse här att för att kunna dissekera och jämföra föreställningarna runt kungarna att också titta på exakt vilka föreställningar som finns om gudarna runt dem. Inledningsvis när det gäller Naram-Sin finns det en gudinna som är relevant att behandla särskilt, nämligen Ishtar-Annunitum. Rent teoretiskt skulle här kunna föreligga ett andligt äktenskap mellan dessa två. Hur som helst finns det en gemensam nämnare genom staden Agade som båda är kopplade till.¹⁸³ Vidare kan det kortfattat tas upp här att det finns konstnärliga kopplingar.¹⁸⁴ Vad gäller Ishtar kan här helt kort tas upp några konkreta teologiska saker, bland annat himmelska kopplingar. Dessa kopplingar består bland annat i att hon är konkret kopplad till himlakroppen Venus och det förhållandet att stjärnor är en viktig ingrediens i teologin runt henne. Vidare är renodlad sexualitet, våldsbenägenhet och heligt bröllop ytterligare några teologiska ingredienser runt henne.¹⁸⁵ Det är inte bara den aktuella gudinnan som denne härskare har kopplingar till, förutom kopplingarna till henne finns det också kopplingar till många gudomliga aktörer genom de gudomliga aktörer som figurerar i gudomligförklaringstexten.¹⁸⁶ När det gäller gudar kring Shulgi finns det också några saker att ta upp här, särskilt kopplingarna till Gilgamesh. Exempelvis finns det bland de teologiska föreställningarna någon typ av teologiskt syskonskap mellan den aktuella kungen och Gilgamesh och i litteraturen förekommer så radikala föreställningar som att kungen övergår till att bli Gilgamesh inkarnation. Enligt Michalowski är döden en fundamental del av teologin kring Gilgamesh. En negativ omständighet som spelar in är att livet är till sin natur på det biologiska planet tidsmässigt begränsat. Michalowskis resonemang bygger på att när det gäller just monarken

¹⁸¹ Bottéro 2004 s. 45, 58-59, 64, Schneider 2011 s. 122, Selz 2008; 2012 s. 15-16

¹⁸² Michalowski 2008; 2012 s. 34, Schneider 2011 s. 122

¹⁸³ Michalowski 2008; 2012 s. 34-35, 36-37 Selz 2008; 2012 s. 15-16, 20-22

¹⁸⁴ Selz 2008; 2012 s. 20

¹⁸⁵ Black, Green 1992;1998 s. 108-109, 169-170

¹⁸⁶ Michalowski 2008; 2012 s. 34, Schneider 2011 s. 122, Selz 2008; 2012 s. 20, 26, Van de Mieroop 2004 s. 64, 66

kunde denna dödsteologi som finns kring Gilgamesh neutralisera denna omständighet.¹⁸⁷ Så slutligen när det gäller denna punkt så kan det återigen konstateras att det finns olika gudar kring de aktuella kungarna. Exakt vilka gudar de förknippas med, vilken typ av relation de har till de olika gudarna och vilka konkreta teologiska föreställningar som finns runt dem är olika i de två fallen.¹⁸⁸

3.2.3 Konst

Vidare kan det tas upp här några detaljer inom den konstnärliga dimensionen. Winter använder olika detaljer och omständigheter på det konstnärliga planet för att försöka uppnå kunskaper om hur teologin kan ha sett ut kring exempelvis Naram-Sin. En teologiskt intressant detalj är den typ av behornad krona som är aktuell här, eftersom Winter visar med den som utgångspunkt att den aktuella kungen på det teologiska planet är ganska oviktig. Vidare finns det ytterligare teologiskt intressanta detaljer, på det konstnärliga planet är han även beroende av starkare gudar. Några konstnärliga detaljer som förekommer i närheten av Naram-Sin är nämligen kopplade till andra gudar. Författaren tar upp ytterligare en punkt, nämligen de religiösa kopplingar som finns i så grundläggande saker som monarkens anatomiska gestaltning.¹⁸⁹

3.2.4 Arvsfrågan

Vidare måste det också behandlas här vilken effekt döden har på de religiösa föreställningarna kring de respektive kungarna. På denna punkt rör sig dock kungarna i olika riktningar. De religiösa föreställningarna runt individen Naram-Sin antog gudomliga proportioner, men de är begränsade till just individen Naram-Sin. Genom begränsningen av dessa religiösa föreställningar till individen Naram-Sin förekommer sådana religiösa föreställningar inte kring exempelvis Sharkalisharri. Situationen ser ut på så sätt att någon form av ärftlighetsfaktorer inte förekommer kring dessa religiösa föreställningar på grund av denna individanknytning. Däremot spelar ärftlighetsfaktorer en mycket större roll kring de religiösa föreställningarna om Shulgi. Någon individanknytning finns inte i någon större utsträckning kring de religiösa föreställningarna här. Kring de framtida kungarna förekommer också dessa religiösa föreställningar. Individanknytningen till Shulgi tonas ner teologiskt genom kopplingarna till Gilgamesh teologi. Som nämnts ovan finns det ett perspektiv på kungen som Gilgamesh inkarnation bland de religiösa föreställningarna. En omständighet kring just denna

¹⁸⁷ Michalowski 2008; 2012 s. 36-37, 41-42

¹⁸⁸ Michalowski 2008; 2012 s. 34-37, Selz 2008; 2012 s. 15-16, 20-22

¹⁸⁹ Winter 2008; 2012 s. 76-77

religiösa föreställning är att även de framtida kungarna är Gilgamesh inkarnationer.¹⁹⁰ Sedan finns det några konkreta föreställningar kring döden som bör tas upp här. Till att börja med beskrivs det som en himlafärd när det gäller Shulgi. Perspektivet på kungamakten som abstrakt företeelse i teologisk mening är kungamakten pendlande till sin natur. Selz visar att stjärnor kan ha en teologisk betydelse i detta sammanhang. Denna föreställning är baserad på att den aktuella kungen byter existens, i alla fall utifrån författarens åsikt. I teologisk mening erhåller den aktuella kungen en ny existens som himlakropp.¹⁹¹ Några liknande konkreta föreställningar har jag dock inte hittat kring Naram-Sin. Selz för dock ett resonemang av det mer spekulativa slaget i en fotnot på denna punkt. Han visar på en eventuell konstnärlig parallell på segerstelen. Det faktum att några specifika gudssymboler här har kopplingar till den konkreta fysiska himlen öppnar vissa möjligheter till liknande föreställningar. Gemensamt för dessa gudar är att de är förknippade med olika himlakroppar. Selz menar att en möjlig tolkning skulle kunna vara att Naram-Sin håller på att få en himmelsk karaktär.¹⁹²

4. Analys

Det är naturligtvis ganska problematiskt att fastslå religiösa föreställningar kring enskilda individer i forntiden. Möjligheterna till detta är mycket beroende av hur källäget ser ut. När det gäller denna undersökning finns det ännu en dimension av problematiken, nämligen att jag inte här kunnat behandla primärkällor på originalspråk och därmed varit tvungen att utgå från vad andra forskare tidigare har skrivit. De resultat som har framkommit av undersökningen blir då ganska beroende av hur mycket fog forskarna har för sina slutsatser. Men jag vill hävda att utifrån det material som har använts för denna undersökning så går det att dra vissa slutsatser. Exempelvis så vill jag hävda att de religiösa föreställningarna kring dessa två individer bör ha åtminstone i viss utsträckning med himlen och/eller fruktbarhet att göra.

Källäget kring kungarna påverkar också i vilken utsträckning det går att säga något om de religiösa föreställningarna runt dem. Sedan så är det viktigt att påpeka här att de olika källorna skiftar i karaktär. De religiösa föreställningarna har ett splittrat och fragmentariskt innehåll, vilket borde åtminstone delvis bero på källäget. Sedan så är ju teologi inte nödvändigtvis något enhetligt oavsett hur källäget ser ut, särskilt inte när det gäller så långt tillbaka i tiden. På flera punkter som jag kommer att ta upp nedan verkar dock de religiösa föreställningarna ganska motsägelsefulla. Hur som helst är situationen ganska komplex. Vid analys av dessa

¹⁹⁰ Black, Green 1992; 1998 s. 89-91, 123, 141, Michalowski 2008; 2012 s. 34-37, 35 och not 5, 41, Nemet-Nejat 2002 s. 23, 25, 27, Schneider 2011 s. 122-124, 123 och not 18, Van de Mieroop 2004 s. 76

¹⁹¹ Michalowski 2008; 2012 s. 38, Selz 2008; 2012 s. 21

¹⁹² Selz 2008; 2012 s. 21 och not 34

frågor finns det också tendenser till att det ibland blir en del gissningar, hur religiösa föreställningar mer konkret såg ut på den tiden är omöjligt att slå fast med exakthet.

När det gäller de religiösa föreställningarna kring Naram-Sin finns det flera saker att ta upp. Inledningsvis så vill jag utifrån de saker som har tagits upp ovan hävda att Naram-Sin verkligen omges av någon form av gudomlighet. Bland de mest grundläggande sakerna som pekar i riktning mot gudomlighet finns till att börja med gudomlighetsmarkören. Vidare finns det olika saker i konsten, bland annat den behornade kronan, som också pekar i den riktningen. Vad är då dessa konkreta saker kopplade till? Flera av de författare som har använts för detta arbete pekar på gudomlighetsmarkörens koppling till stjärnor. Men det finns även andra sidor. Selz har exempelvis pekat på att den kan åsyfta fruktbarhet genom att den vid något läge eventuellt inkorporerade en rosettsymbol. Samtidigt bör det kanske påpekas att det intryck jag får är att detta är teorier, det går naturligtvis inte att vara säker på om det verkligen är rosetter eller stjärnor som åsyftas med gudomlighetsmarkören. Men med utgångspunkt från den litteratur som jag använt mig av i detta arbete så återkommer författarna mest till stjärnor. De religiösa föreställningarna kring Naram-Sin skulle därigenom kunna ligga nära himlen och fruktbarhet. I de olika källorna som har tagits upp kring Naram-Sin finns även kopplingar till många olika gudar. Frågan är här om det finns någon koppling mellan karaktären hos de religiösa föreställningarna kring Naram-Sin och karaktären hos gudarna omkring honom. Detta är naturligtvis en fråga som är väldigt svår att besvara och det blir ganska spekulativa antaganden. Men det borde kunna finnas en koppling mellan exakt vilka gudar han omger sig med och de konkreta föreställningarna runt honom. Som har tagits upp ovan är Ishtar kopplad till Naram-Sin. Frågan är då vad kan man dra för slutsatser om de religiösa föreställningarna kring Naram-Sin utifrån kopplingen till Ishtar? Som har tagits upp är himlen en ingrediens i Ishtars teologi. Detta skulle då ge ännu en himmelsk koppling. Samtidigt finns det andra saker i de religiösa föreställningarna kring henne, som exempelvis krig. För de religiösa föreställningarna runt Naram-Sin borde Ishtar vara intressant, men inget går att fastslå med säkerhet - vilket är mycket viktigt att betona - och det går inte att slå fast dem enbart utifrån Naram-Sins nära koppling till just henne. Exempelvis är solguden kopplad till honom, liksom månguden. Sedan för att bena ut Naram-Sins teologi ytterligare på denna punkt så kan även gudomligförklaringstexten vara intressant. Här finns kopplingar till en mängd gudar av inbördes skiftande karaktär. Skulle då detta innebära att Naram-Sins gudomlighet har alla dessa karaktärsdrag? Denna fråga är svår för mig att svara på, det verkar kanske lite problematiskt att de religiösa föreställningarna kring Naram-Sin skulle gå i så många olika riktningar på en gång. Å andra sidan behöver ju som nämnts ovan teologi inte

vara något enhetligt. Personligen får jag dock intrycket att det primära syftet med gudar här är för någon form av teologiskt syfte. Utifrån vad författarna skriver så verkar det som om syftet med gudarna här är att ge teologiskt mandat åt gudomligförklaringen. Dock så får jag intrycket att om det finns kopplingar till alla dessa gudar och att Naram-Sins teologi och religiösa föreställningar har kopplingar till deras karaktärsdrag så tror jag att de är av underordnad betydelse i förhållande till Ishtar. Det intryck jag får är att på denna punkt är det Ishtar som äger högst prioritet. De religiösa föreställningarna kring just Ishtar borde därför vara mest intressanta för att se om det föreligger någon form av koppling mellan de religiösa föreställningarna kring Naram-Sin och olika gudar. En sak som är viktig att betona är att det är polyteism detta handlar om, de religiösa föreställningarna kring Naram-Sin måste ses utifrån ett polyteistiskt sammanhang. Begränsningar är en annan intressant punkt i de religiösa föreställningarna kring Naram-Sin. Winter visar exempelvis på vissa konstnärliga detaljer utifrån vilka en bild utkristalliserar sig där den aktuella kungens gudomlighet tydligen är beskuren, exempelvis så har han en amulett runt halsen vilket rent teoretiskt kan tolkas som att han fortfarande är beroende av hjälp på det religiösa planet i form av hjälp från starkare gudar samtidigt som han själv transformerats till en gud. Personligen tycker jag dock att detta är en ganska problematisk punkt i de religiösa föreställningarna kring Naram-Sin. Jag tycker mig nämligen kunna se spänningar i dessa föreställningar, åtminstone ytliga sådana. Om han nu är en begränsad gud, hur ska det förstås utifrån titlarna där han mer eller mindre är världens härskare? Bland de religiösa föreställningarna förekommer alltså både tankegods om honom som världens härskare och på något plan som en svag gud? Här tycker jag mig i alla fall rent ytligt sett se en motsägelse. Det finns ytterligare en motsägelse, nämligen hur tankegångarna om honom som världens härskare ska förstås i relation till tankegångarna om honom som stadsgud. Det är möjligt att dessa motsägelser beror på problemen i källäget, det är svårt att säga något om. Det är möjligt att det finns okända pusselbitar som kunde förklara detta. Detta går inte att säga något om. Samtidigt är det nog viktigt att återigen nämna att religiösa föreställningar och teologi inte nödvändigtvis behöver vara enhetliga. Sedan är det svårt att säga något om hur genomarbetade dessa föreställningar var redan på den tiden. Teologin kring denna kung borde kunna skönjas även genom hans titlar, ett av de mest radikala och pompösa exemplen här är ”kung över (universums) fyra hörn”. Med andra ord är intrycket här att på något sätt är han världens härskare. Det är möjligt att det kanske finns någon form av teologisk skillnad mellan företeelserna stadsgud och världens härskare. Jag kan inte besvara denna fråga direkt men det kanske är möjligt att företeelsen världens härskare inte har någon betydelse av världens gud. Kanske är inte världens härskare en

gudomligförklarad företeelse. För att svara på en sådan fråga tror jag att det behövs en analys utifrån grundspråken. Två mer övergripande företeelser som redan har berörts är fruktbarhet och himlen. I någon utsträckning verkar de religiösa föreställningarna kring Naram-Sin ha med fruktbarhet att göra. Fruktbarheten återfinns i exempelvis den behornade kronan, Selz visar att detta fruktbarhetsperspektiv illustreras av att man ursprungligen inkorporerade olika fruktbarhetssymboler i motivet i direkt anslutning till kronorna. Även i gudomlighetsmarkören så kan fruktbarhet vara ett centralt tema. I båda dessa fall så skulle detta då innebära att det finns någon typ av fruktbarhetsperspektiv på gudomlighet. När det gäller de himmelska dimensionerna av gudomlighet så vill jag här lista ett flertal detaljer som tillsammans gör det ganska tydligt att det borde finnas någon form av koppling till det himmelska i de religiösa föreställningarna runt Naram-Sin. Dessa punkter är följande: För det första gudomlighetsmarkören. I någon utsträckning verkar himlen vara vad denna idémässigt ligger närmast. Dessutom så har flera av författarna tagit upp stjärnformigheten. För det andra så vill jag hävda att de religiösa föreställningarna kring Naram-Sin borde ha någon form av himmelsk koppling genom Ishtar. Som har tagits upp i detta arbete har de religiösa föreställningarna runt Ishtar i någon utsträckning en himmelsk karaktär, om än inte uteslutande himmelsk karaktär. Bland annat så har flera av författarna pekat på att planeten Venus är en konkret sak som Ishtar förknippas med. Sedan finns det ju kopplingar bland annat i konsten till andra gudar som på något sätt är himmelskt orienterade, bland annat solguden och månguden. När det gäller de religiösa föreställningarna kring Naram-Sin går de alltså i olika riktningar och är problematiska.

De religiösa föreställningarna kring Shulgi är också problematiska. Jag vill dock börja med att även här slå fast att det verkar ganska uppenbart att även Shulgi omges av någon form av religiösa föreställningar som innefattar gudomlighet. Källäget är dock delvis annorlunda än hos Naram-Sin. I vilket fall så kan även här återigen gudomlighetsmarkören tas upp. De saker som den förknippas med, det vill säga framförallt himlen och fruktbarhet, borde även gälla Shulgi. Jag kan inte uttala mig om tiden har förändrat tankegodset hos gudomlighetsmarkören. Det finns flera intressanta saker att ta upp när det gäller vilka gudar han omger sig med. Till att börja med så är det intressant att titta på Gilgamesh. Som har framgått av undersökningen så finns det ett perspektiv på honom som bror till denna gud bland de religiösa föreställningarna kring Shulgi. Samtidigt finns det betydligt radikalare föreställningar genom att han även är Gilgamesh inkarnation. Detta är en punkt som jag själv tycker verkar motsägelsefullt, åtminstone ytligt sett. Åtminstone rent logiskt borde det vara problematiskt att han både kan vara släkt med Gilgamesh och en inkarnation av Gilgamesh. I

det första fallet är han ju bara relaterad till Gilgamesh på något teologiskt plan men i det andra fallet råder det ju identifikation mellan honom och Gilgamesh. Men som påpekats under Naram-Sin behöver ju inte teologi vara enhetligt utan kan gå i många olika riktningar. Sedan är det ju då här samma problem som under Naram-Sin, nämligen kan karaktären hos de gudar de omger sig med säga något om vilka religiösa föreställningar som finns runt kungen? Återigen är det ju en fråga som är svår för mig att svara på. Någon typ av koppling borde ju dock vara möjlig. I de religiösa föreställningarna kring Shulgi finns fler intressanta personer. Lugalbanda är ett exempel på en sådan intressant mytologisk person, särskilt eftersom han i någon teologisk mening är far till Shulgi. Sedan kan också Ninsumuna tas upp här. I någon teologisk mening är hon Shulgis mor. Frågan är då vad för religiösa föreställningar som finns kring just dessa tre och vad det eventuellt skulle kunna ha för bäring på de religiösa föreställningarna kring Shulgi. En teologisk företeelse som också förtjänar uppmärksamhet är Shulgis titel. Med utgångspunkt från denna titel verkar det som om det på det religiösa planet finns himmelska tendenser även här. Det finns också en teoretisk möjlighet till att det finns en föreställning om honom som barn till himmelsguden bland de religiösa föreställningarna kring Shulgi, hans titel öppnar i alla fall den tolkningsmöjligheten. Men jag är dock osäker på hur viktig denna föreställning är, öppningen för denna föreställning finns men det verkar vara andra gudar runt den aktuella härskaren som äger prioritet. Ännu en sak som definitivt måste dissekteras är himmelsfärden. De religiösa föreställningarna kring detta har definitivt en himmelsk karaktär. Vad kan denna himmelsfärd betraktas utifrån? Föreställningarna kring döden i allmänhet borde vara intressanta här för att kunna se vad som utmärker just Shulgis död. Detta borde kunna ge viss information kring himmelsfärden. Selz tar upp ytterligare en infallsvinkel på detta, nämligen att han här får en ny existens som himlakropp. Detta är intressant eftersom det visar återigen att stjärnor har betydelse idémässigt för religiösa föreställningar om exempelvis gudomlighet. På det konstnärliga planet står dock få ledtrådar i dagsläget att finna när det gäller religiösa föreställningar kring Shulgi. Detta går att spekulera i och Winter har ju sina teorier. Här borde det finnas en rad tänkbara scenarier. Möjligen skulle det kunna vara ett val, det skulle kunna vara ett tänkbart scenario att teologin och gudomligheten kring den aktuella kungen helt enkelt inte dyker upp i konsten för att man av någon okänd anledning inte ville det. Ett annat tänkbart scenario är att de rentav inte reflekterade över möjligheterna att använda konst, detta scenario tror jag dock är ganska osannolikt. Konst har alltid varit ett uttrycksmedel för makt och ideologi. Sedan finns det ytterligare ett scenario, nämligen att det skulle kunna finnas okänt bildligt material.

Vidare måste den andra frågeställningen dissekteras här, nämligen den om skillnader och likheter i de religiösa föreställningarna kring Naram-Sin och Shulgi. Inledningsvis när det gäller just jämförelsen vill jag påpeka några saker som jag har observerat, framförallt när det gäller källäget. Som påpekats ovan skiljer sig källägena mellan de båda kungarna på två punkter. För det första när det gäller mängden, så vitt jag kan se verkar källäget på denna punkt betydligt bättre för Shulgi än för Naram-Sin. Vidare så när det gäller den andra punkten så handlar det om vilken typ av material. Vid en jämförelse av de religiösa föreställningarna kring dessa kungar måste dessa omständigheter tas i beaktande. Den fakta som har tagits upp i denna undersökning spretar också i olika riktningar när det gäller de religiösa föreställningarna, vissa föreställningar har jag bara hittat hos Naram-Sin och inte hos Shulgi och vice versa. Då kan det vara bra att erinra att de saker som har tagits upp ovan, exempelvis källäget, kan ha ett finger med i detta. Naturligtvis borde det ju kunna finnas åtminstone en teoretisk möjlighet till att de religiösa föreställningar som enbart förekommer i det ena fallet skulle ursprungligen även ha kunnat förekomma i det andra. Källäget skulle kunna verka så att vissa föreställningar helt enkelt i dagsläget inte syns. Hur det är med denna sak är naturligtvis omöjligt för mig att svara på. För min undersökning kan jag bara utgå från de fakta som har framkommit. För att gå över på sakfrågorna så kommer jag här att gå igenom de olika sakerna punkt för punkt som tagits upp i undersökningen och jag kommer att inleda denna jämförelse med gudomlighetsmarkören. Idémässigt har det framkommit främst två intressanta teman när det gäller de religiösa föreställningarna kring gudomlighetsmarkören där det ena temat som utkristalliserat sig är fruktbarhet och det andra är stjärnor. Jag tror personligen att de religiösa föreställningarna runt gudomlighetsmarkören i så fall borde förekomma runt båda kungarna, vilket i så fall skulle kunna vara en likhet. Två omständigheter bör dock påpekas, rent logiskt borde det finnas en möjlighet till att de religiösa föreställningarna kring gudomlighetsmarkören förändrats mellan de två kungarna och internt inom kultursfären kan det också finnas lokala kulturella variationer inom exempelvis religiösa föreställningar. Men utöver dessa omständigheter borde rent logiskt samma villkor gälla på det religiösa planet vad gäller gudomlighetsmarkören. Personligen vill jag dock påpeka att de uppfattningar om de religiösa föreställningarna kring gudomlighetsmarkören som framkommit i denna undersökning är inget annat än de olika forskarnas teorier och åsikter om denna sak, det blir naturligtvis sedan en fråga om hur mycket fog de har för dessa åsikter och teorier. För att gå på det mest återkommande här så verkar dock forskarna benägna att åtminstone himlen är en viktig ingrediens i de religiösa föreställningarna kring gudomlighetsmarkören. Rent logiskt borde då de religiösa

föreställningarna runt kungarna åtminstone i någon utsträckning röra sig i den riktningen. En religiös föreställning som måste jämföras och problematiseras är stadsgudsföreställningarna. Personligen tycker jag, vilket redan har påpekats ovan, att de religiösa föreställningarna kring Naram-Sin är motsägelsefulla på denna punkt. I hans teologi tycker jag mig se dels begränsande tendenser som exempelvis stadsgudsföreställningarna, dels motsatta tendenser såsom tankegångarna om världsherravälde. Vad gäller de religiösa föreställningarna kring Shulgi, oavsett hur det ser ut på Naram-Sins front, så är det intryck jag fått att stadsgudsföreställningar inte passar in i Shulgis teologi. Dessa omständigheter är intressanta att jämföra vidare nedan. Jag har hittat flera titlar runt kungarna med olika laddning, dock så vet jag inte om detta är de enda titlarna som finns. Intressant är också vilka gudar som finns runt dem. Jag har tidigare tagit upp de olika gudarna som finns runt dem, dock så går det ju inte att säga om dessa är de enda gudarna som finns runt dem. Detta är ett komplext polyteistiskt system så att de uteslutande de facto skulle ha hållit sig enbart till dessa låter i mina öron inte särskilt troligt. Ursprungligen borde det ha kunnat finnas fler gudar runt dem. En ganska spekulativ fråga som bör ställas i samband med detta är anledningarna till varför just dessa gudar förekommer runt dem. Detta går naturligtvis bara att spekulera om. Frågan är om vilka gudar som helst hade dugt eller om det finns någon baktanke med att just dessa omger dem. Sedan så kan det ju återigen tas upp om de religiösa föreställningarna runt gudarna som de omger sig med har någon bäring på de religiösa föreställningarna runt dem. Personligen kan jag inte svara på det men jag tycker att det åtminstone i någon utsträckning borde vara möjligt det skulle kunna finnas en baktanke med vilka gudar som finns runt dem. Något som har framkommit i undersökningen är att det också är olika gudar som finns runt kungarna och vilken typ av förhållanden de har till sina respektive gudar skiljer sig också åt. De mest intressanta gudarna i detta sammanhang är enligt min mening Ishtar och Gilgamesh. Undersökningen har visat att när det gäller just Naram-Sin så finns det åtskilliga källor av olika slag där Ishtar på olika sätt sammanlänkas med den aktuella kungen. Michalowski spekulerar till och med om det rent teoretiskt kan ha funnits någon form teologiska perspektiv på dem där de betraktas som att ha ingått äktenskap. När det gäller Shulgi finns det föreställningar om honom både som en bror till och inkarnation av Gilgamesh. Här så kan det vara lämpligt att jämföra de gudar som förekommer i de religiösa föreställningarna runt kungarna. Inbördes är de väldigt olika och ett intressant förhållande är att vissa av dem är orienterade mot fruktbarhet och/eller himlen. Dock så har ju båda gudar runt sig vilket är en likhet. Situationen för kungarna skiljer sig åt vad gäller konst. Problemen när det gäller Shulgi har behandlats ovan. En klar skiljelinje finns när det gäller ärftlighet. Teologin kring Naram-

Sin är begränsad till honom som individ, medan teologin kring Shulgi inte alls ser ut på det sättet. Jag tror att det skulle kunna bero på när det gäller Shulgi att man ville rota de religiösa föreställningarna lite djupare och över ett längre tidsperspektiv, medan när det gäller Naram-Sin verkar några sådana syften inte finnas. Varför? Återigen borde det finnas ett flertal tänkbara scenarier. Ett scenario som jag personligen tycker verkar ologiskt är att Naram-Sin inte skulle ha varit intresserad av det. I undersökningen har jag även tagit upp en himlafärd och den är av intresse även i ett vidare perspektiv, inte bara kring Shulgi utan även kring Naram-Sin. Vad kan egentligen sägas om denna föreställning mer i detalj när det gäller Shulgi? Till att börja med är denna företeelse dödsrelaterad, detta på grund av att det är vid hans livs slut som händelsen teologiskt sett ska ha inträffat. Frågan är om detta möjligen är ytterligare ett sätt att hantera hans död i teologisk och religiös mening? Rimligen borde det vara på detta sätt att eftersom en gud inte kan dö i biologisk mening så borde ju en gudomligförklarad kungs död bli ett teologiskt problem. Det är också intressant i förhållande till det föregående ämnet, ärftligheten, genom att det finns intressanta perspektiv som påverkar kungamakten som abstrakt företeelse. Som jag tagit upp i undersökningen har kungamakten en slags pendlande karaktär i teologisk mening. Intrycket jag har fått är att i denna kultursfär kungamakten som abstrakt företeelse i viss mån något separat från själva kungen som sådan. De är inte ett, i alla fall inte hela tiden. Hur ser det då ut på Naram-Sins front, finns det något liknande där eller är detta bara aktuellt kring Shulgi? Selz har som tagits upp i undersökningen visat en eventuell teologisk parallell genom segerstelen. Om jag har förstått Selz hypotes rätt så går den ut på att det skulle kunna finnas en parallell föreställning runt Naram-Sin av den enkla anledningen att han på något sätt relateras till flera olika gudar som har det gemensamt att de är förknippade med himlen. Den här teorin är intressant, även om jag personligen undrar om han kanske inte läser in lite för mycket här. Jag vet inte om det går att se någon parallell föreställning genom att han här relateras till just dessa gudar. Det finns ju alltid en öppning för att det kan finnas en helt annan teologisk baktanke eller att det helt enkelt orsakats av en slump, även om jag inte riktigt tror på teorin att slumpen skulle ha orsakat vilka gudar han relateras till. På det kulturella planet finns det också en annan dimension av gudomligförklaring, nämligen hur det ser ut mellan de olika kulturerna i området när det gäller gudomligförklaring. Här så finns ju två kulturer representerade, akkaderna genom Naram-Sin och sumererna genom den nysumeriske Shulgi. Finns det några skillnader mellan de två kulturerna när det gäller gudomligförklaringar som har framkommit i undersökningen som har tillräcklig substans för att det ska vara meningsfullt att genomföra en sådan jämförelse? Jag har kommit fram till att jag inte entydigt kan svara på den frågan av

flera anledningar. Båda kulturerna tillhör samma kultursfär och står kulturellt sätt ganska nära varandra. Språkligt är de definitivt olika grupper. Dock så bör det tas upp i detta sammanhang att sumerernas storhetstid var över under den tidsperiod som behandlas i själva undersökningen. För att relatera detta till gudomligförklaringarna så tycker jag mig kunna se ett problem med att kunna jämföra olika kulturer på denna punkt om Mesopotamien är att betrakta som en etnisk mix där den sumeriska kulturen svalts. Jag tror också att det bör finnas ett flertal gudomligförklarade kungar från båda sidor om en jämförelse ska kunna utföras. Rent metodologiskt uppstår redan tidigt ett problem här genom att de är så fåtaliga. Särskilt aktuellt blir detta problem när det gäller Naram-Sin, de nysumeriska kungarna som är aktuella är ändå något fler även om de inte är så överdrivet många de heller. Går det då att jämföra gudomligförklaringar med dessa problematiska omständigheter? Ja, någon form av jämförelse går ju alltid att göra och jag har ju pekat på skillnader och likheter, dock står förklaringen till dessa kanske inte att finna just i möjliga kulturella skillnader eller likheter. Gränserna mellan kultursfärens inbördes kulturer är kanske inte så självklar, det är en mix och dessutom kan det i anslutning till detta erinras att forskarna dessutom har en teori om att Naram-Sin kan ha använts som teologisk modell i detta avseende längre fram. Stämmer detta så borde det ju rent logiskt innebära att kulturgränserna ifall det finns några sådana här mellan akkaderna och sumererna har korsats eftersom de senare då på det teologiska planet ska ha utnyttjat en akkadisk kung som något slags teologisk modell. Dock vill jag ändå påstå att det är möjligt att skönja vissa tendenser i likheter och skillnader även när det gäller kultur, även om jag tycker att det är viktigt att då erinra ovanstående problem. Men det går ju inte heller att bortse från att källäget kan spela en viss roll här. I båda fallen existerade deras teologier inom kultursfärens religiösa polyteistiska system. De använde sig av olika gudar inom detta religiösa system. Men det finns ju också skillnader, mest konkret när det gäller konsten.

4.1 Slutsatser

Tidigare i detta avsnitt tog jag upp att det är ganska problematiskt att med exakthet slå fast religiösa föreställningar runt personer i forntiden. Absolut viktigast är källäget. Situationen påverkas också av några psykologiska omständigheter. Människor färgas föreställningsmässigt av sina respektive sammanhang och dessa går inte att frigöra sig ifrån. Detta är en omständighet som påverkar människor på det psykologiska planet och det påverkar denna typ av studier som gjorts här på det sättet att det påverkar de människor vars föreställningar som ska tolkas och den som ska tolka dem. Min poäng med dessa påpekanden är att även jag är färgad av mitt sammanhang och kan inte frigöra mig från det. En

nutidsmänniska kan inte i någon större utsträckning behandla religiösa föreställningar kring människor i forntiden objektivt. Detta orsakas av det grundläggande förhållandet att det är forntidens människor som sitter på inifrånperspektiven här. Problemet fördjupas av att det är just döda forntida personer som är studieobjektet här och därför måste kunskapen om exempelvis deras religiösa föreställningar grävas fram indirekt genom olika typer av källor. Möjligheten att använda andras inifrånperspektiv är synnerligen begränsade, jag menar att ett grundläggande problem är subjektiviteten, för en tolkare präglas av detta åtminstone i någon utsträckning. Dock så är det viktigt att påpeka att det inte är uteslutande i relation till forntida religiösa föreställningar och forntida människor som detta med subjektiviteten kan vara problematiskt, det gäller även i relation till andra nutidsmänniskor. En människa kan inte tänka med någon annans hjärna eller utgå från någon annans inifrånperspektiv fullt ut av det enkla skälet de är olika enskilda personer. Vid en historisk undersökning med fokus på forntida teologiska perspektiv så kan problemen med källäget i kombination med ovanstående psykologiska problem försvåra möjligheterna till att skissa fram en bild av hur dessa forntida teologiska perspektiv de facto såg ut. Fast det finns några fundamentalt grundläggande saker som kan vara värda att ta fasta på. I biologisk och psykologisk mening existerade forntidens folk som just människor. Samma sak gäller för nutidsmänniskor, de tillhör i biologisk mening samma art. På grund av detta ganska alläm giltiga förhållande borde alla ha samma förutsättningar i biologisk och psykologisk mening. Historiska undersökningar är ett ständigt pågående arbete som inte blir färdigt. Utifrån min synvinkel bör resultat och slutsatser från historiska undersökningar betraktas snarare som potentiella, möjliga förhållanden, det är olämpligt att se dem som fastslagna sanningar av den enkla anledningen att det är omöjligt att säga något exakt om faktiska historiska förhållanden. Det finns alltid ett latent osäkerhetsmoment i denna typ av undersökningar. Jag har här pekat på vissa möjliga föreställningar runt kungarna. I någon utsträckning finns det alltid osäkerhet inkluderad i denna typ av undersökningar. Mina ambitioner i denna undersökning har inte varit att slå fast exakt vilka religiösa föreställningar som finns kring dessa kungar, det är nog en i hög utsträckning om inte omöjlig så åtminstone oerhört knivig verksamhet på grund av de ovanstående problemen som jag pekat på. Istället har jag försökt peka på tendenser kring kungarna. Detta är möjliga tendenser så som jag uppfattar dem utifrån forskarnas betydligt mer djuplodande undersökningar. För att kunna genomföra denna undersökning har jag varit tvungen att utgå från vad forskarna har skrivit, genom att jag har varit tvungen att ta denna omväg tillfogas ytterligare ett led i undersökningen. Här finns också en potentiell brist genom att det blir beroende av hur mycket fog forskarna har för sina slutsatser. Men detta är en c-

uppsats och jag har inte kunnat gå till originalkällorna, därför är dessa brister något som man får kalkylera med. De föreställningar jag har tagit upp i denna undersökning är ibland disharmoniska och motsägelsefulla, men jag vill trycka på att teologi många gånger kan se ut på det sättet. Disharmonier, spänningar och motsägelser kan ofta förekomma i teologi och religiösa föreställningar. Samtidigt så skulle dessa disharmonier och motsägelser kunna ha orsakats av problem i källäget till exempel, det är ju möjligt att annat material om dessa kungar hade kunnat ge en mer fullständig bild av deras teologi där motsägelseerna inte är lika framträdande. Frågan är om de vid gudomligförklaringen fick ett paket packat och klart med religiösa föreställningar eller om de liksom mejslats fram över tiden. Sedan kan ju också frågan ställas om de religiösa föreställningarna på något sätt är skraddarsydda utifrån de olika kungarnas respektive kulturella, politiska och religiösa situationer. Någon form av bakomliggande syfte borde föreligga. Teologin kring Naram-Sin verkar vara utmejslad just för honom i hans specifika situation. Det tycks mig som att det ser ut på ett liknande sätt när det gäller Shulgi, det verkar skraddarsytt utifrån hans politiska situation. Det ligger då som jag uppfattar det närmast till hands att anta att, om tesen stämmer att det hade politiska förtecken, borde det ha varit ett sätt att kontra deras respektive rikens instabilitet. En intressant fråga är: fungerade det? Den här frågan har inte behandlats i undersökningen men är ändå relaterad och kan vara intressant att titta på. Personligen tror jag att just de kungar som behandlats i undersökningen tycks verkligen ha haft användning av att bli gudar inom kultursfärens religiösa liv, men däremot tycker jag att relaterade kungar tycks det ha haft marginell påverkan på. Definitivt när det gäller Sharkalisharri och även när det gäller de senare av de nysumeriska kungarna så verkar betydelsen av att föregående kungar haft denna typ av föreställningar runt sig och varit gudomligförklarade inte ha spelat någon större roll för dem i politiskt hänseende. Hur ser då slutligen de religiösa föreställningarna egentligen ut kring de två kungar som denna uppsats har fokuserat på? Vad säger allt detta om gudomligförklaringar i denna kultursfär? Som snuddats vid tidigare så orsakar deras ringa antal att det knappast går att tala om någon standardmodell för gudomligförklaringar i denna kultursfär, vilket i sin tur leder till att avvikelser blir svårare att säga något om. Det är svårt att veta om något fall avviker från normaltillståndet om de är så fåtaliga att det inte går att teckna upp någon generell standardmodell för gudomligförklaringar. Alla fall måste nästan då behandlas på sina egna villkor, särskilt Naram-Sin. För att förstå dessa gudomligförklaringar i denna kultursfär tror jag personligen att det är bäst att betrakta dem utifrån de religiösa polyteistiska traditionerna i kultursfären. Det här inte något slags nya religioner som dessa kungar skapade med sig själva som huvudpersoner och kultobjekt, det är genom de befintliga religiösa

traditionerna som det utfördes. Det är svårt för mig att säga i vilken utsträckning det är möjligt att slå fast om gudomligheten som finns i de religiösa föreställningarna kring de olika gudomligförklarade kungarna avviker rent allmänt från gudomlighet sådan den framträder i kultursfärens befintliga religiösa traditioner. Jag betvivlar lämpligheten i att betrakta gudomligförklaringar som traditionsbrott gentemot befintliga religiösa traditioner, istället tror jag att det är mer fruktbart att betrakta gudomligförklaringar här som att de antingen utvecklats inom de polyteistiska religiösa traditionerna i området eller alternativt att kungarna här utnyttjat de religiösa traditionerna för sina syften. Jag säger inte att det går någon tydlig gräns mellan dessa två alternativ. Det är mer korrekt att beskriva dem som nya element inom de befintliga religiösa traditionerna. Vilka fler slutsatser kan dras om denna religionsvetenskapliga företeelse som har behandlats i denna undersökning? Som jag ser det går det inte att frikoppla denna företeelse från politik. I huvudsak tror jag att kungarna vidtog dessa religiösa mått och steg av praktiska, politiska skäl. Sedan är jag väldigt noga med att betona som jag känner till sedan tidigare att det är fullständigt meningslöst att försöka frikoppla religion från något annat, för det går inte. Religiösa aspekter kan spåras överallt. Utifrån mitt perspektiv är gudomligförklaringar ett religiöst medel för politiska och religionspolitiska pragmatiskt orienterade syften. Rent allmänt tror jag att det vore logiskt att även försöka förstå kultursfärens religiösa traditioner generellt. Traditionen bildar ju bakgrunden till dessa nya element och då vore det logiskt att satsa ytterligare på den religiösa bakgrunden rent allmänt för dessa element. Mitt intryck är att vetenskaparna definitivt inte är färdiga med detta religionsvetenskapliga fenomen, men för att få fram ny kunskap måste nya satsningar till. En mer osäker förhoppning men som jag definitivt tycker att det är viktigt att komma ihåg är eventuella nya fynd. Det är naturligtvis inget som går att utgå ifrån, men jag tror att det borde finnas nytt hittills okänt material som bara väntar på att upptäckas och som på något sätt kanske kan sättas i relation till gudomligförklaringar. Sedan borde det ju kunna finnas icke-katalogiserat eller ickebehandlat material tillgängligt och som skulle kunna vara intressant här. Bortsett från dessa teoretiska möjligheter om nytt material i framtiden måste tills vidare kunskap, som jag ser det, grävas fram genom att idag befintliga källor dissekteras ytterligare genom nya perspektiv, omvärderingar och så vidare.

5. Appendix

5.1 Tidslinje och karta

5.1.1 Tidslinje¹⁹³

Tidslinje	Årtal	Politiska och kulturella förhållanden
Tidigdynastisk tid	ca. 2900-2350 f.kr.	Politisk splittring och stadsstatssystem, sumeriskt språk och befolkning, men även akkadisk
Gammalakkadisk tid, Akkadiska riket	ca. 2334-2193 f.kr.	Ny maktfaktor i form av akkadiska riket, kontrollerat från staden Akkad, styr Mesopotamien, många yttre och inre politiska problem, som exempelvis uppror och krig, akkadiska används
Sargon den Store	ca. 2334-2279 f.kr.	Inledde Akkads politiska kontroll
Rimush	ca. 2278-2270 f.kr.	Politisk instabilitet och uppror, krig
Manishtushu	ca. 2269-2255 f.kr.	Politisk instabilitet och uppror,
Naram-Sin Enormt uppror	ca. 2254-2218 f.kr.	Gudomligförklarad, krig,
Sharkalisharri	ca. 2217-2193 f.kr.	Tillbakagång, politisk instabilitet, krig med exempelvis gutier och Marhashi
Akkads undergång		orsaker: gutierna, inre problem
Ur III, alt. Nysumerisk tid	ca. 2112-2004 f.kr.	Ny maktfaktor i form av Ur III:s rike, vilken styr Mesopotamien, maktens bas är Ur, sumeriska används, utbyggd centralmakt, gutierna politiskt problem, Inledde eran, förlorade livet våldsamt
Ur-Namma	ca. 2112-2095 f.kr.	
Shulgi	ca. 2094-2047 f.kr.	Gudomligförklarad, många reformer erövringskrig,
Amar-Sin	ca. 2046-2038 f.kr.	Gudomligförklarad,
Shu-Sin	ca. 2037-2029 f.kr.	Gudomligförklarad, amoritisk attack
Ibbi-Sin	ca. 2028-2004 f.kr.	Gudomligförklarad,
Ur III:s undergång	ca. 2004 f.kr.	orsaker: politisk instabilitet och svält, politiska hot i form olika etniska grupper som amoriter,

¹⁹³Black, Green 1992; 1998 s. 21-22, Bottéro 2004 s. 8-20, Michalowski 2008; 2012 s. 34-39, Nemet-Nejat 2002 s. xix, 11-15, 19-29, Schneider 2011 s. 18-25, 121-125, 141-142, Van de Mieroop 2004 s. 39-79, 281-282,

5.1.2 Karta¹⁹⁴

¹⁹⁴ http://www.ne.se.lt/itag.bibl.liu.se/lang/sumer#http://www.ne.se.lt/itag.bibl.liu.se/modals/view_picture.jsp?objectId=356829|facebook hämtad 15 juni 2012

5.2 Bilder

Bild 1. Naram-Sins segerstele¹⁹⁵

¹⁹⁵ <http://www.historians.org/teaching-and-learning/classroom-content/resources/teaching-and-learning-in-the-digital-age/images-of-power-art-as-an-historiographic-tool/victory-stele-of-naram-sin> hämtad 2014-08-26

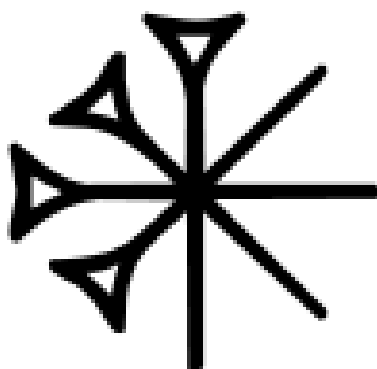

Bild 2. Gudomlighetsmarkören¹⁹⁶

6. Referenslista

Andersson, J. 2012 *Kingship in the Early Mesopotamian Onomasticon 2800-2200 BCE*, Acta Universitatis Upsaliensis, Uppsala University Library distributör, Uppsala

Bernbeck, R. 2008; 2012 “Royal Deification: An Ambiguation Mechanism for the Creation of Courtier Subjectivities”, sid. 157-170, i Brisch N. (red.), *Religion and Power: Divine Kingship in the Ancient World and Beyond*, Oriental Institute Seminars Number 4, The Oriental Institute, The University of Chicago, Chicago, <http://oi.uchicago.edu/pdf/ois4.pdf>, hämtad 2012-04-23

Black, J. & Green, A. 1992; 1998 *Gods, Demons and Symbols of Ancient Mesopotamia: An Illustrated Dictionary*, British Museum Press, London

Bottéro, J. 2004 *Religion in Ancient Mesopotamia*, The University of Chicago Press, Chicago

Brisch, N. (red.) 2008; 2012 *Religion and Power: Divine Kingship in the Ancient World and Beyond*, Oriental Institute Seminars Number 4, The Oriental Institute, The University of Chicago, Chicago, <http://oi.uchicago.edu/pdf/ois4.pdf>, hämtad 2012-04-23

Brisch, N. 2008; 2012, “Introduction” i Brisch N. *Religion and Power: Divine Kingship in the Ancient World and Beyond*, sid. 1-11, Oriental Institute Seminars Number 4, The Oriental Institute, The University of Chicago, Chicago, <http://oi.uchicago.edu/pdf/ois4.pdf>, hämtad 2012-04-23

¹⁹⁶ http://en.wikipedia.org/wiki/Dingir#mediaviewer/File:Cuneiform_sumer_dingir.svg hämtad 2014-08-26

Florén, A. & Ågren, H. 2006; 1998, Andra upplagan, *Historiska undersökningar: Grunder i historisk teori, metod och framställningssätt*, Studentlitteratur Lund

Gates, M-H 2005; 2007; 2009, ”Archaeology and the Ancient Near East: Methods and Limits”, sid. 65-78, i Snell, D. C. (red.) 2005; 2007; 2009 a, *A Companion to the Ancient Near East*, Blackwell Publishing, Malden USA, Oxford UK, Carlton Australia

Michalowski, P. 2008; 2012 “The Mortal Kings of Ur: A Short Century of Divine Rule in Ancient Mesopotamia”, sid. 33-45, i Brisch N. (red.), *Religion and Power: Divine Kingship in the Ancient World and Beyond*, Oriental Institute Seminars 4, The Oriental Institute, The University of Chicago, Chicago, <http://oi.uchicago.edu/pdf/ois4.pdf>, hämtad 2012-04-23

Nemet-Nejat, K. R 2002, *Daily Life in Ancient Mesopotamia*, Hendrickson Publishers, Inc., Peabody, Massachusetts

Pollock, S. 1999 *Ancient Mesopotamia: The Eden that Never Was*, Cambridge University Press, Cambridge

Roscoe, P. 2006 ”The Comparative Method”, sid. 25-46, i Segal, R. A. (red.), *The Blackwell Companion to the Study of Religion*, Blackwell Publishing, Malden USA, Oxford UK, Carlton Australia

Schneider, T. J 2011, *An Introduction to Ancient Mesopotamian Religion*, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan/ Cambridge U.K.

Segal, R. A. (red.) 2006, *The Blackwell Companion to the Study of Religion*, Blackwell Publishing, Malden USA, Oxford UK, Carlton Australia

Selz, G. J. 2008; 2012 “The Divine Prototypes”, sid. 13-31, i Brisch N. (red.), *Religion and Power: Divine Kingship in the Ancient World and Beyond*, Oriental Institute Seminars 4, The Oriental Institute, The University of Chicago, Chicago, i Brisch N. *Religion and Power*, <http://oi.uchicago.edu/pdf/ois4.pdf>, hämtad 2012-04-23

Snell, D. C. (red.) 2005; 2007; 2009 a, *A Companion to the Ancient Near East*, Blackwell Publishing, Malden USA, Oxford UK, Carlton Australia

Snell, D. C. 2005; 2007; 2009 b, "The Historian's Task", sid. 110-121, i Snell, D. C. (red.) 2005; 2007; 2009 a, *A Companion to the Ancient Near East*, Blackwell Publishing, Malden USA, Oxford UK, Carlton Australia

Winter, I. J. 2008; 2012 "Touched by the Gods: Visual Evidence for the Divine Status of Rulers in the Ancient Near East", sid. 75-101, i Brisch N. (red.), *Religion and Power: Divine Kingship in the Ancient World and Beyond*, Oriental Institute Seminars 4, The Oriental Institute, The University of Chicago, Chicago, <http://oi.uchicago.edu/pdf/ois4.pdf>, hämtad 2012-04-23

Van De Mieroop, M. 2004, *A History of the Ancient Near East ca. 3000-323 BC*, Blackwell Publishing, Malden USA, Oxford UK, Carlton Australia

Elektroniska källor

American Historical Association

<http://www.historians.org/teaching-and-learning/classroom-content/resources/teaching-and-learning-in-the-digital-age/images-of-power-art-as-an-historiographic-tool/victory-stele-of-naram-sin> hämtad 2014-08-26

Nationalencycledin <http://www.ne.se.lit.tag.bibl.liu.se/lang/assyriologi> hämtad 2012-07-02

Nationalencycledin

http://www.ne.se.lit.tag.bibl.liu.se/lang/sumer#http://www.ne.se.lit.tag.bibl.liu.se/modals/view_picture.jsp?objectId=356829|facebox hämtad 2012-06-15

Dr. Gebhard J. Selz – Universitätsprofessor für Altorientalische Philologie und Orientalische Archäologie, CV, http://homepage.univie.ac.at/gebhard.selz/?page_id=22 hämtad 2012-07-27

Excellence Cluster Topoi – The Formation and Transformation of Space and Knowledge in Ancient Civilizations, <http://www.topoi.org/person/selz-gebhard/> hämtad 2012-07-27

Piotr Michalowski, CV, <http://www-personal.umich.edu/~piotrm/cv1.html> hämtad 2012-08-04

The Oriental Institute of the University of Chicago, <http://oi.uchicago.edu/pdf/ois4.pdf>
hämtad 2012-04-23

Wikipedia

http://en.wikipedia.org/wiki/Dingir#mediaviewer/File:Cuneiform_sumer_dingir.svg hämtad
2014-08-26